

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάρβα 6 (3ος όρ.), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; φαξ: 210 7233217;

e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

**Παρατηρήσεις σχετικά με το σχέδιο νόμου για την
«Αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας»**

Η ΕΕΔΑ χαιρετίζει την απόφαση της Πολιτείας να λάβει ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και να θέσει το σχετικό Σχέδιο Νόμου (ΣΧΝ) σε κοινωνική διαβούλευση, πριν από την κατάθεσή του στη Βουλή.

Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν υποβάλλονται σε ανταπόκριση προς την πρόσκληση του κ. Υπουργού Δικαιοσύνης για διάλογο. Για τη σύνταξή τους λήφθηκαν υπόψη κυρίως το ΣΧΝ «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», που παρουσιάστηκε από τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης στις 25.11.2005 και η Αιτιολογική Έκθεσή του, το από 8.7.2005 Πόρισμα της «Ομάδας Εργασίας για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά των συννοικούντων προσώπων», η οποία συγκροτήθηκε με απόφαση του Υπουργού ΕΣΔΔΑ, κατόπιν πρωτοβουλίας της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ), οι από 16.1.2006 «Βασικές Παρατηρήσεις (προς περαιτέρω επεξεργασία)» της Προέδρου της ΕΕΔΑ Καθηγήτριας κας Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, οι «Παρατηρήσεις σχετικά με το Σχέδιο Νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», που υπέβαλε στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ η κα Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, ως εκπρόσωπος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (ΣΔΓ), και η «Κριτική του Σχεδίου Νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», που υπέβαλε στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας. Ύστερα από συζήτηση, στη συνεδρίαση της 9^{ης} Φεβρουαρίου 2006, η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ υιοθέτησε ομόφωνα την παρούσα απόφαση.

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Η βία κατά των γυναικών, που περιλαμβάνει και την ενδοοικογενειακή βία, συνιστά βάνουση προσβολή των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν περιορίζεται δε σε κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό ή οικονομικό σύστημα, αλλά είναι διαδεδομένη σε κάθε κοινωνία. Δε γνωρίζει διαχωριστικές γραμμές από πλευράς πλούτου, φυλής ή πολιτισμού. Οι δομές ισχύος στο εσωτερικό της κοινωνίας, οι οποίες διακονίζουν τη βία κατά των γυναικών είναι βαθιά ριζωμένες και αδιάλλακτες. Η βία, ως βίωμα ή απειλή, εμποδίζει τις γυναίκες σε όλον τον κόσμο να ασκήσουν και να απολαύσουν πλήρως τα δικαιώματά τους.

2. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οξύτατου κοινωνικού φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, από άποψη νομική, αλλά και στην πράξη, αποτελεί μακρόχρονο αίτημα των φορέων και των ειδικών επιστημόνων που ασχολούνται με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και ειδικότερα με τη στήριξη των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας.

3. Η ΕΕΔΑ χαιρετίζει την πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας να προκαλέσει τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, καθώς και το από 8.7.2005 Πόρισμα της Ομάδας αυτής, που επιβεβαιώνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι γυναίκες, αλλά και παιδιά, και υπογραμμίζει ότι: *«Η εμπειρία που μεταφέρθηκε στην Επιτροπή από αρμόδιους φορείς και ΜΚΟ επιβεβαιώνει τις διεθνώς πλέον αποδεκτές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνείες του φαινομένου, σύμφωνα με τις οποίες η βία σε βάρος της συζύγου/συντρόφου δεν οφείλεται μόνο σε ατομικούς-ψυχολογικούς παράγοντες, αλλά είναι σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα και των κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με την μειονεκτική θέση της γυναίκας στην κοινωνία»*.¹

4. Η δε πρόταση του πιο πάνω Πορίσματος, τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας να αποτελέσουν διακεκριμένες παραλλαγές εγκλημάτων που περιλαμβάνει ο ισχύων

¹ Βλ. και *Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, στις Προτάσεις της Ειδικής Επιτροπής Θεσμικών Προτάσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, για τον εορτασμό της 50ετηρίδας της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1999, σελ. 13 επ. Βλ. και *Ηλία Δασκαλάκη* «Η βία κατά της γυναίκας σαν κοινωνικό φαινόμενο». Στην παλιά, αλλά πάντα επίκαιρη αυτή μελέτη, δημοσιευμένη στον Αγώνα της Γυναίκας τ. 5, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η βία, αντικείμενο της οποίας γίνεται η γυναίκα, προέρχεται κατά κανόνα από τους θεσμούς και τις νοοτροπίες και όχι από τους συγκεκριμένους ανθρώπους. Βλ. ακόμη μελέτη της *Ρένας Λάμψα* στο ίδιο τεύχος, όπου αναφέρεται ότι ένας από τους λόγους που οι άντρες δέρνουν τις γυναίκες τους είναι η αμφιβολία που τους κατέχει ότι δεν είναι σωστοί αρσενικοί. Σύμφωνα με θεωρητικούς στους οποίους παραπέμπει η μελέτη, η βία έχει την τάση να ενισχύει την ιδέα του αρσενικού.

ΠΚ εξυπηρετεί την ασφάλεια δικαίου και την αποτελεσματικότητα των ποινικών διατάξεων. Έτσι, οι έννοιες της «οικογένειας» και της «ενδοοικογενειακής βίας» θα είναι χρήσιμες για την ανεύρεση των εγκλημάτων που θα αναχθούν σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και τη διατύπωση της επιβαρυντικής περίπτωσης.

5. Η ΕΕΔΑ συμφωνεί πλήρως με το τελικό συμπέρασμα του Πορίσματος ΥΠΕΣΔΔΑ: *«Η Ομάδα αξιολογεί την ενίσχυση και αναβάθμιση των υφιστάμενων δομών [για την πρόληψη της βίας και τη στήριξη των κακοποιημένων γυναικών] και τη δημιουργία νέων, όπου αυτό καθίσταται αναγκαίο, ως το κατ' εξοχήν μέτρο ενίσχυσης της οικογένειας που αντιμετωπίζει τη βία μεταξύ των μελών της. Αν δε ληφθεί πρόνοια προς αυτήν την κατεύθυνση και η κρατική παρέμβαση περιοριστεί στη θέσπιση ποινικών διατάξεων, θα δίνεται η εντύπωση ότι ποινικοποιούνται προβλήματα της οικογένειας, χωρίς να επιδιώκεται και να διευκολύνεται η επίλυσή τους. Κάθε άλλη λύση θα είναι ατελέσφορη.»*

II. Παρατηρήσεις σχετικά με το Σχέδιο Νόμου

A'. Το υπερνομοθετικό πλαίσιο

6. Η λήψη νομοθετικών μέτρων για την αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή της ενδοοικογενειακής βίας, που να συνδυάζονται απαραίτητως με μέτρα στήριξης των θυμάτων, κυρίως γυναικών και παιδιών, ανταποκρίνεται σε επείγουσα κοινωνική ανάγκη, αλλά και σε επιταγές που απορρέουν από πλέγμα συνταγματικών και υπερεθνικών κανόνων. Το Σύνταγμα επιβάλλει τη λήψη τέτοιων μέτρων, ιδίως για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, την προστασία της οικογένειας, την τιμωρία βασανιστηρίων, οποιασδήποτε σωματικής κάκωσης, βλάβης υγείας ή άσκησης ψυχολογικής βίας και κάθε άλλης προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρα 2, 21 παρ. 1, 7 παρ. 2 Σ). Οι συνταγματικές αυτές διατάξεις δημιουργούν δικαιώματα των θιγομένων και αξίωση απέναντι σε όλα τα πολιτειακά όργανα για τη λήψη και αποτελεσματική εφαρμογή των προαναφερόμενων μέτρων (άρθρο 25 παρ. Σ).

7. Επίσης, όλα τα προαναφερόμενα μέτρα επιβάλλονται από διεθνείς συνθήκες δικαιωμάτων του ανθρώπου επικυρωμένες από την Ελλάδα, που έχουν υπερνομοθετική ισχύ και εξειδικεύουν τις συνταγματικές επιταγές, όπως η Σύμβαση για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (ΣΕΔΚΓ) και το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠΔ). Τα όργανα που παρακολουθούν την εφαρμογή των

διεθνών αυτών συνθηκών έχουν επανειλημμένα ζητήσει από το Ελληνικό Κράτος να λάβει όλα τα προαναφερόμενα μέτρα. Η δε Επιτροπή της ΣΕΔΚΓ αντιμετωπίζει την άσκηση βίας κατά των γυναικών ως βαριά μορφή διάκρισης λόγω φύλου. Το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών απασχολεί έντονα τα Ηνωμένα Έθνη που, με τη Διακήρυξή τους για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, την ορίζουν ως: «κάθε πράξη βίας βάσει του φύλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή».

8. Η αναγκαιότητα λήψης των προαναφερόμενων μέτρων απορρέει και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κι έχει επανειλημμένα και έντονα διακηρυχθεί από τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, και πιο πρόσφατα με τη Σύσταση 1582 (2002) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσής του για την «Ενδοοικογενειακή Βία κατά των Γυναικών», η οποία συνιστά τη λήψη διαφόρων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων.

9. Εξάλλου, οι πράξεις ενδοοικογενειακής βίας εμπίπτουν στο πεδίο της *Απόφασης-Πλαισίου* του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «*σχετικά με το Καθεστώς των Θυμάτων σε Ποινικές Διαδικασίες*»,² που επιβάλλει τη λήψη μέτρων στήριξης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων και των οικογενειών τους, μεταξύ των οποίων είναι η δωρεάν πρόσβαση σε συμβουλές και νομική συνδρομή, η παροχή προστασίας της ασφάλειας, της ιδιωτικής ζωής και υπόληψης των θυμάτων, η εξασφάλιση της δυνατότητας των θυμάτων να ακουστούν κατά την ποινική διαδικασία και κάθε άλλη διαδικασία ή παρέμβαση δημόσιας αρχής ή οργάνωσης στήριξης που προηγείται της ποινικής διαδικασίας ή την ακολουθεί, η προστασία των θυμάτων, και ιδίως των πιο ευάλωτων, από τις συνέπειες της κατάθεσής τους ενώπιον δικαστηρίου, με την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών κατάθεσης,³ η ποινική διαμεσολάβηση, η δημιουργία και ενίσχυση υπηρεσιών στήριξης με ειδικευμένο προσωπικό και η αναγνώριση και χρηματοδότηση οργανώσεων στήριξης των θυμάτων, η ειδική κατάρτιση των προσώπων που έρχονται σε επαφή με τα θύματα, και ιδίως των

² ΕΕ L 82/1, 22.3.2001.

³ Βλ. απόφαση ΔΕΚ 16.6.2005, υπόθ. C-105/03, *Maria Pupino*, η οποία ερμηνεύει τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσου που απαιτούν την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών κατάθεσης, υπό το φως του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΑΔ.

αστυνομικών και όσων ασκούν συναφή προς τη δικαιοσύνη επαγγέλματα. Η Απόφαση-Πλαίσιο θέτει προθεσμίες συμμόρφωση προς τις διάφορες διατάξεις της, έως τις 22.3.2002, τις 22.3.2004 και τις 22.3.2006. Οι πράξεις ενδοοικογενειακής βίας εμπίπτουν και στο πεδίο της *Οδηγίας 2004/80/ΕΚ, «για την Αποζημίωση των Θυμάτων Εγκληματικών Πράξεων»*,⁴ η οποία επιβάλλει στα Κράτη-Μέλη να λάβουν μέτρα που να καθιστούν δυνατή την αποζημίωση λόγω εγκληματικών πράξεων, οι οποίες τελέστηκαν στο έδαφός τους εναντίον ατόμων που διαμένουν σε άλλο Κράτος-Μέλος. Η προθεσμία συμμόρφωσης προς την Οδηγία αυτήν έληξε την 1.1.2006.

B'. Γενικές παρατηρήσεις

10. Η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι το ΣΧΝ περιέχει αρκετά θετικά στοιχεία. Χρειάζεται όμως ορισμένες βελτιώσεις, ενισχύσεις και διευκρινίσεις, για να επιτύχει τον σκοπό του. Καταρχάς, όπως παρατηρεί η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, το ΣΧΝ πουθενά, ούτε καν στην Αιτιολογική Έκθεση, δε θίγει την ουσία του προβλήματος (βία κατά των γυναικών) ούτε τη ρίζα του (ρόλος αφέντη άντρα – ρόλος υποτακτικής γυναίκας, ο άνδρας ως σωφρονιστής συζύγου και παιδιών). Η πραγματική αυτή διάσταση του προβλήματος θα έπρεπε, κατά πρώτο λόγο, να τονίζεται στην Αιτιολογική Έκθεση του ΣΧΝ, η οποία θα έπρεπε να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις σχετικές διαπιστώσεις του Πορίσματος της Ομάδας Εργασίας της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, ώστε να παρέχει κατευθύνσεις για την ορθή και αποτελεσματική ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου. Η Αιτιολογική Έκθεση όμως είναι διατυπωμένη κατά τρόπο ουδέτερο, μη ανταποκρινόμενο στην πραγματικότητα, κι έτσι δεν βοηθάει τους εφαρμοστές του νόμου να κατανοήσουν το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας.

11. Τα ζητήματα που ρυθμίζει το ΣΧΝ εμπίπτουν κυρίως στην ύλη του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ). Εντούτοις, δεν εισάγονται τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις των Κωδίκων, όπως θα ήταν νομοτεχνικά ορθό, αλλά προτείνεται ψήφιση αυτοτελούς νομοθετήματος. Η επιλογή αυτή μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση και ανασφάλεια ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο (δηλαδή, ως προς το αν θα έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των Κωδίκων ή του νέου νόμου) και να μειώσει την αποτελεσματικότητα των νέων διατάξεων. Εξαιρέση αποτελεί το άρθρο 8 του ΣΧΝ, που

⁴ ΕΕ L 261/15, 06.08.2004.

τροποποιεί το άρθρο 336 παρ. 1 ΠΚ, εξαλείφοντας τον όρο «εξώγαμη», ώστε να τιμωρείται και ο βιασμός της συζύγου. Παραλείπεται όμως η εξάλειψη του όρου «εξώγαμη» και από το άρθρο 338 παρ. 1 ΠΚ (κατάχρηση σε ασέλγεια).

12. Όπως παρατηρεί η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, οι πράξεις που τιμωρεί το ΣΧΝ τιμωρούνται ήδη από τον ΠΚ, εκτός από τη σωματική βλάβη που τελέστηκε ενώπιον ανηλικού (άρθρο 6 παρ. 3 ΣΧΝ) και τον βιασμό στα πλαίσια του γάμου (άρθρο 8 του ΣΧΝ). «Μερικές τιμωρούνται απλώς αυστηρότερα με το ΣΧΝ, ενώ άλλες, που χαρακτηρίζονται ελαφρότερες (π.χ. ελαφρές σωματικές βλάβες) δε διέπονται καν από το ΣΧΝ. Ωστόσο, μπορεί να είναι άκρως κλονιστικές της έγγαμης συμβίωσης και να την καθιστούν αφόρητη για τη γυναίκα (π.χ. χαστούκια)». Αλλά και βαρύτερες πράξεις, που είναι αξιόποινες κατά τον ΠΚ και συνιστούν οποιαδήποτε πράξεις ενδοοικογενειακής βίας, παραλείπονται από το ΣΧΝ, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια (πιο κάτω αριθ. 21-24). «Επί πλέον, θα δημιουργηθεί σύγχυση, ποιες ακριβώς πράξεις θα εξακολουθούν να ρυθμίζονται από τον ΠΚ και ποιες από το νέο νόμο.

13. «Ως εκ περισσού υπενθυμίζεται ότι είναι γνωστό πως η απλή πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής δεν αρκεί για την κατάπαυση φαινομένων κοινωνικών, που αποτελούν ζωντανά κατάλοιπα εσφαλμένων νοοτροπιών, καταλυτικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος ορισμένων κοινωνικών κατηγοριών. Τέτοιο φαινόμενο είναι και η βία κατά των γυναικών, κατάλοιπο της προκατάληψης για τους άνισους – σε βάρος των γυναικών – ρόλους των φύλων.»

14. Η σχετική τιμωρητική νομοθεσία που υπάρχει, είναι ουδέτερη από άποψη φύλου. Συνεπώς καλύπτει δράστες και θύματα και των δύο φύλων, όπως και το ΣΧΝ. Το πρόβλημα είναι ποια είναι η αιτία που κατά κανόνα ο δράστης μένει ατιμώρητος όταν το θύμα είναι η σύζυγος και δράστης ο σύζυγος ή σύντροφός της. Πιο αναλυτικά: πρώτα, τι είναι εκείνο που σταματά τις γυναίκες-θύματα να καταγγείλουν τις σχετικές σε βάρος τους βίαιες πράξεις του συζύγου; ύστερα, τι κάνει τις αστυνομικές αρχές συχνά να μη δίνουν συνέχεια στις λίγες, σχετικά, καταγγελίες γυναικών-θυμάτων; τέλος, τι επηρεάζει τις δικαστικές αρχές να κρίνουν συχνά με δύο μέτρα και δύο σταθμά αν το θύμα είναι ο άντρας ή αν είναι η γυναίκα;

15. Το πρόβλημα λοιπόν είναι: πώς και με τι μέτρα πρέπει να αντιδράσουμε για την κατάργηση αυτής της αναποτελεσματικής αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών; παρά την ύπαρξη ποινικής νομοθεσίας που δεν κάνει διάκριση

φύλου; Με μια ίδιου τύπου νομοθεσία; ή με την εξουδετέρωση των κοινωνικών αιτιών που προκαλούν αυτή την αναποτελεσματικότητα του νόμου σε βάρος των γυναικών;

16. Δεν ιδρύονται θεσμοί ειδικοί που απαιτούνται για τη λύση του προβλήματος όπως αυτό πράγματι εμφανίζεται στην κοινωνία. Ιδίως, άνεργες γυναίκες με παιδιά έχουν ανάγκη αποτελεσματικής υποστήριξης για να ξεφύγουν από την εξευτελιστική και οδυνηρή ατμόσφαιρα της οικογένειας, που όχι σπάνια καταλήγει σε ανθρωποκτονία της κακοποιημένης, κάποτε δε του θύτη. Επί πλέον, πάντοτε έχει και περισσότερο ή λιγότερο κακό αντίκτυπο στην εξέλιξη των παιδιών. Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης, όπως προβλέπεται από το ΣχΝ, είναι αφενός αμφίβολης συνταγματικότητας⁵ και αφετέρου πιθανότατης αναποτελεσματικότητας.

17. Η Αστυνομία και ο Εισαγγελέας παραμένουν κύριοι ρυθμιστές της προδικαστικής φάσης, ενώ έχουν ήδη αποδειχθεί αναποτελεσματικοί ή και ακατάλληλοι. Ιδίως οι αστυνομικοί, μολονότι ορισμένοι αρχίζουν να αντιδρούν κατά προσφορότερο τρόπο, εξακολουθούν συχνά να αδιαφορούν ή και να διασκεδάζουν με τις καταγγελίες των γυναικών, ως οπαδοί κι αυτοί της αντίληψης περί ανδρικής εξουσίας στο σπίτι. Πουθενά όμως, ούτε το ΣχΝ ούτε καν η Αιτιολογική Έκθεση, δε βάλλει κατά της αντίληψης αυτής. Αλλά ούτε και θεσπίζει ως κύριο εξωδικαστικό αρμόδιο θεσμό για παρέμβαση, συμπαράσταση και πιθανή διευθέτηση του σχετικού προβλήματος ένα ειδικό σώμα οικογενειακών κοινωνικών λειτουργών.

18. Η ΕΕΔΑ συγχαίρει πάντως την ΕΛ.ΑΣ για την πρόσφατη έκδοση *Εγχειριδίου* με θέμα την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και όσα στελέχη της είχαν τη σχετική πρωτοβουλία.⁶ Το Εγχειρίδιο αυτό τονίζει την πραγματική διάσταση του προβλήματος (*«από τις πιο συνηθισμένες μορφές ενδοοικογενειακής βίας είναι αυτή που εκδηλώνεται από τον (πρώην ή νυν) σύζυγο ή σύντροφο προς τη σύζυγο ή σύντροφο, αντίστοιχα»*) και τη σημασία της *«αντιμετώπισης της κακοποίησης των γυναικών»*. Τα αδικήματα που αναφέρει, ως παραδείγματα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας που ήδη τιμωρούνται από τον ΠΚ, είναι περισσότερα από εκείνα που περιλαμβάνει το ΣχΝ, και δικαίως. Ορθά, επίσης, αναφέρει το Εγχειρίδιο ότι *«για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού απαιτούνται συντονισμένες και εξειδικευμένες δράσεις σε πολλά*

⁵ Πράγματι, το ΣχΝ παρέχει στον Εισαγγελέα αποφασιστικές αρμοδιότητες που ανήκουν στα δικαστήρια.
⁶ *Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας*, Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, Τυπογραφείο Ελληνικής Αστυνομίας, Απρίλιος 2005. Όπως αναφέρεται στο τέλος του Εγχειριδίου, βάση γι' αυτό αποτέλεσε κείμενο που συνάχθηκε από τον Αστυνομικό Δ/ντή της Α.Δ. Σάμου, κ. Βασίλειο Γάτοα.

επίπεδα, και όχι μόνο στο πλαίσιο της άσκησης αστυνομικών αρμοδιοτήτων». Το Εγχειρίδιο παρέχει οδηγίες για την αντιμετώπιση κάθε περιστατικού «κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το θύμα να αισθανθεί αμέσως ασφάλεια και προστασία» και καλεί τους αστυνομικούς να δίνουν προτεραιότητα στον χειρισμό τέτοιων υποθέσεων. Επίσης υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οφείλει ο αστυνομικός – κατά το δυνατό, του ίδιου φύλου με το θύμα – να συζητήσει μαζί του. Επισημαίνει όμως και την ανάγκη παραπομπής του θύματος σε υπηρεσίες που παρέχουν συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη, επισυνάπτει δε και σχετικό Πίνακα.

19. Το Εγχειρίδιο είναι ένα σημαντικό βήμα. Πρέπει όμως απαραίτητα να συνοδευθεί με τη στελέχωση των αστυνομικών τμημάτων με προσωπικό που θα έχει ειδικευθεί, και θα μετεκπαιδεύεται τακτικά, για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας – γυναίκες αστυνομικούς που, κατά προτίμηση, θα συζητούν με τα θύματα, αλλά και άνδρες αστυνομικούς, ώστε να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα που τους επηρεάζουν –, ενώ σε όλο το αστυνομικό προσωπικό θα επιβάλλεται ως υπηρεσιακό καθήκον η κατάλληλη αντιμετώπιση των περιστατικών αυτών. Εξάλλου, οι υπηρεσίες στήριξης, στις οποίες παραπέμπει η αστυνομία, πρέπει οπωσδήποτε να ενισχυθούν με ειδικευμένο προσωπικό και να αυξηθούν.

20. Η ΕΕΔΑ τονίζει ότι η συμπληρωματική νομοθετική ρύθμιση του θέματος είναι αναγκαία. Πρέπει όμως να είναι εμπνευσμένη από άλλο πνεύμα και συνολική, δηλαδή, διττή: α) από άποψη ποινική, κυρίως με την καθιέρωση ως επιβαρυντικής περίπτωσης των σχετικών πράξεων βίας κάθε μορφής, που προβλέπει ο Π.Κ. και όσων προστεθούν με το νέο νόμο, το γεγονός ότι διαπράχθηκαν «ενδοοικογενειακά», αλλά ταυτόχρονα και β) ως κοινωνικό πρόβλημα, η λύση του οποίου θα καταστήσει τις ποινικές διατάξεις αποτελεσματικές, ενώ θα παραμείνουν αναποτελεσματικές, εφόσον δεν αντιμετωπισθεί σωστά και αυτό. Με τον τρόπο αυτόν θα επιτευχθεί και η συμμόρφωση προς τις διεθνείς συνθήκες και τους κανόνες της ΕΕ (πιο πάνω αριθ. 7, 8). Στη συνέχεια επισημαίνουμε μερικά ειδικότερα ζητήματα που προκύπτουν από το ΣχΝ.

Γ'. Ειδικότερες παρατηρήσεις– ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας

21. Οι «γενικές διατάξεις» του ΣχΝ θα περίττευαν, αν η ύλη του ΣχΝ είχε ενταχθεί στους οικείους Κώδικες, όπως θα ήταν νομοτεχνικά ορθό. Δεδομένου δε ότι, όπως

σημειώθηκε, οι έννοιες της «οικογένειας» και της «ενδοοικογενειακής βίας» είναι χρήσιμες για την ανεύρεση των εγκλημάτων που θ'αναχθούν σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, ο προσδιορισμός των εννοιών αυτών έπρεπε να είναι πληρέστερος και σαφέστερος και τα κριτήρια προσδιορισμού τους να περιέχονται στην Αιτιολογική Έκθεση, ως επεξήγηση των επιβαρυντικών περιπτώσεων που θα προστεθούν στις διατάξεις του ΠΚ.

22. Ειδικότερα, ως προς τον ορισμό της ενδοοικογενειακής βίας, παρατηρούμε ότι το άρθρο 1 παρ. 1 του ΣΧΝ δεν καλύπτει όλο το φάσμα της εγκληματικής συμπεριφοράς που εκδηλώνεται ως ενδοοικογενειακή βία. Χαρακτηρίζει ως «ενδοοικογενειακή βία» μόνον τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρουν τα άρθρα 6, 7, 8⁷ και 9 του ΣΧΝ, που αντιστοιχούν σε διάφορες διατάξεις του ΠΚ, τις οποίες όμως δεν αναφέρουν, με εξαίρεση το άρθρο 8 που τροποποιεί το άρθρο 336 παρ. 1 ΠΚ. Έτσι, το άρθρο 6 συνδυάζει τα άρθρα, 308, 309, 310, και 312 ΠΚ, το άρθρο 7 συνδυάζει τα άρθρα 330 και 333 ΠΚ, και το άρθρο 9 αντιστοιχεί στο άρθρο 337 ΠΚ.

23. Άλλα εγκλήματα που θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας είναι π.χ. εκείνα των άρθρων 301 (συμμετοχή σε αυτοκτονία), 304Α (σωματική βλάβη εγκύου ή νεογνού), 311 εδ. (α) (θανατηφόρα βλάβη), 323Α (εμπορία ανθρώπων), 325 (παράνομη κατακράτηση), 334 (διατάραξη οικιακής ειρήνης), 348 (διευκόλυνση ακολασίας άλλων), 348Α (πορνογραφία ανηλικών), 349 (μαστρωπεία), 350 (εκμετάλλευση πόρνης), 361 (εξύβριση), 362 (δυσφήμιση), 363 (συκοφαντική δυσφήμιση). Η τέλεση των εγκλημάτων αυτών, καθώς και εκείνων στα οποία αντιστοιχούν τα άρθρα 6, 7 8 και 9 ΣΧΝ, κατά μέλους της «οικογένειας» (με την πιο κάτω, αριθ. 25, έννοια) πρέπει να συνιστά επιβαρυντική περίπτωση, όπως προαναφέρθηκε, και όπως προτάθηκε από τον ΣΔΓ και το Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ και την Πρόεδρο της ΕΕΔΑ (πιο πάνω αριθ. 4, 19), με κατάλληλη προσαρμογή του ΠΚ. Εξάλλου, ο όρος «εξώγαμη» πρέπει να απαλειφθεί και από το άρθρο 338§1 ΠΚ (κατάχρηση σε ασέλγεια). Επίσης, το άρθρο 312 (β) ΠΚ (κακόβουλη παραμέληση υποχρεώσεων) πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να τιμωρείται η κακόβουλη παραμέληση όταν αφορά ανήλικο-μέλος της οικογένειας, άσχετα από το αν ο δράστης το έχει στην επιμέλειά του, καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέλος της οικογένειας.

⁷ Η παραπομπή στο άρθρο 8 ΣΧΝ δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, ορθή. Θα έπρεπε να γίνεται παραπομπή στο άρθρο 336 ΠΚ, όπως τροποποιείται με το άρθρο 8 ΣΧΝ.

24. Οι περισσότερες διατάξεις του ΣχΝ διατηρούν την αντικειμενική υπόσταση των εγκλημάτων που προβλέπουν οι αντίστοιχες διατάξεις του ΠΚ, ενώ ορισμένες, δικαίως, τη διευρύνουν, όπως η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 ΣχΝ, που τιμωρεί και την ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη που τελέσθηκε «ενώπιον ανηλίκου». Θα έπρεπε πάντως να τιμωρείται, εφόσον τελέστηκε «ενώπιον ανηλίκου», κάθε πράξη ενδοοικογενειακής βίας.

25. Υπάρχουν όμως και διατάξεις του ΣχΝ που περιορίζουν την ισχύουσα αντικειμενική υπόσταση ορισμένων εγκλημάτων, περιορίζοντας έτσι και τις δυνατότητες τιμωρίας τους ως εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας. Έτσι, π.χ. το άρθρο 6 παρ. 3 ΣχΝ, ενώ τιμωρεί, όπως σημειώθηκε, πράξη που τελέστηκε «ενώπιον» ανηλίκου, δεν περιλαμβάνει ρητά, όπως το άρθρο 312 (α) ΠΚ, πράξη «σε βάρος» ανηλίκου. Επίσης, το άρθρο 7 παρ. 1 ΣχΝ, που αντιστοιχεί στο άρθρο 330 ΠΚ (παράνομη βία), απαιτεί και «σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο», στοιχείο που δεν υπάρχει στο άρθρο 330 ΠΚ. Το δε άρθρο 9 ΣχΝ είναι εν μέρει επεικέστερο από το αντίστοιχο άρθρο 337 ΠΚ (προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας): συγκεκριμένα, ενώ το άρθρο 337 παρ. 2 ΠΚ προβλέπει ποινή φυλάκισης τριών μηνών μέχρι δύο ετών, αν ο παθών είναι νεότερος των 12 ετών, το άρθρο 9 ΣχΝ προβλέπει ποινή φυλάκισης μέχρι δύο ετών για κάθε περίπτωση, χωρίς να θέτει κατώτατο όριο.

26. Ο ορισμός της «οικογένειας» που περιέχει το άρθρο 1 παρ. 2 του ΣχΝ είναι ελλιπής. Δεν περιλαμβάνει τις μονογονεϊκές οικογένειες. Ο προσδιορισμός της έννοιας της «οικογένειας» θα έπρεπε να στηριχθεί σε κατάλληλο συνδυασμό τριών κριτηρίων: α) της συζυγικής σχέσης, έστω και αν έπαυσε η συμβίωση, ή της πρώην συζυγικής σχέσης, β) της συγγένειας προς τον ανιόντα ή κατιόντα ή προς τον σύζυγο του ανιόντος ή κατιόντος και γ) της συμβίωσης, έστω και αν δεν υπάρχει γάμος ή συγγένεια. Αυτά τα κριτήρια πρέπει να τίθενται ως επιβαρυντικές περιπτώσεις στην πρώτη διάταξη του ΠΚ που θα προβλέπει έγκλημα περιλαμβανόμενο στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, στη δε διάταξη αυτή θα γίνεται παραπομπή με τις επόμενες διατάξεις που θα προβλέπουν τέτοια εγκλήματα. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να υπογραμμίζονται στην Αιτιολογική Έκθεση, στην οποία πρέπει να γίνεται αναφορά και στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, όπως ορίζεται από όργανα του ΟΗΕ, και ειδικότερα από την

Ειδική Εισηγήτρια για τη Βία κατά των Γυναικών της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Η.Ε. σε έκθεση σχετικά με τη βία κατά των γυναικών.⁸

27. Η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 3 του ΣχΝ εισάγει πολύ επιτυχή νεωτερισμό, σε ό,τι αφορά την τέλεση πράξης ενδοοικογενειακής βίας ενώπιον ανηλίκου, πρέπει όμως το στοιχείο αυτό να περιέχεται στην αντικειμενική υπόσταση κάθε εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας ή να περιλαμβάνεται στις επιβαρυντικές περιπτώσεις.

28. Ο όρος «βία κάθε μορφής» που περιλαμβάνει το άρθρο 2 του ΣχΝ είναι απροσδιόριστος. Ούτε η έννοια της απαγόρευσης είναι σαφής, εφόσον δεν συνδέεται με συγκεκριμένη παράνομη συμπεριφορά και δεν προσδιορίζεται ποιες είναι οι συνέπειες της απαγόρευσης. Ενόψει, όσων εκτέθηκαν ήδη, η διάταξη αυτή, όπως κι εκείνες του άρθρου 1 είναι περιττή.

Δ'. Διατάξεις Αστικού Δικαίου

29. Δεν είναι σαφής η έννοια της «βίας κάθε μορφής» που περιλαμβάνει το άρθρο 3, ούτε είναι σαφές αν η διάταξη αυτή εισάγει μαχητό ή αμάχητο τεκμήριο ισχυρού κλονισμού του γάμου. Η παρ. 2 του άρθρου 1439 ΑΚ στην οποία παραπέμπει αφορά πάντως μαχητά τεκμήρια.

30. Το άρθρο 4 αναφέρεται στη βία κατά ανηλίκων, μόνον όταν χρησιμοποιείται «ως μέσον σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής τους». Ο περιορισμός αυτός είναι αδικαιολόγητος. Προτιμότερη διατύπωση θα ήταν: «*βία σε βάρος ανηλίκων, έστω και αν χρησιμοποιείται ως μέσο σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής τους*». Πάντως, κι εδώ ο όρος «βία» είναι ασαφής. Θα ήταν πάντως προτιμότερο τα άρθρα 3-5 να ενταχθούν στα άρθρα 1439, 1532 και 932 ΑΚ, στα οποία αναφέρονται.

31. Εξάλλου, η συμμετοχή σε αυτοκτονία μέλους της οικογένειας (πιο πάνω αριθ. 22) θα πρέπει να καταστεί λόγος αποκλήρωσης και αναξιώτητας, με κατάλληλη προσαρμογή των άρθρων 1839 και 1860 ΑΚ.

⁸ «Η ενδοοικογενειακή βία είναι βία που επεμβαίνει στη σφαίρα των γυναικών (female sphere), συνήθως μεταξύ ατόμων που συνδέονται με προσωπική σχέση, το αίμα ή τον νόμο. Παρ' όλη τη φαινομενική ουδετερότητα του όρου, η ενδοοικογενειακή βία είναι σχεδόν πάντοτε έγκλημα συνδεόμενο με το φύλο, τελούμενο από άντρες κατά γυναικών. Όποτε συμβαίνει το αντίθετο και γυναίκες επιτίθενται κατά του άντρα συντρόφου τους, τέτοια περιστατικά, ελάχιστα επηρεάζουν τις στατιστικές της συνδεόμενης με το φύλο βίας. Εν πάση περιπτώσει, τέτοια περιστατικά συμβαίνουν ως επί το πλείστον όταν γυναίκες αποπειρώνται να αμυνθούν κατά του συντρόφου που τις κακοποιεί.» (E/CN.4/1996/53, par. 23, 28).

Ε'. Δικονομικές διατάξεις

32. Ακολουθούν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τις δικονομικές διατάξεις, οι οποίες όμως δεν εξαντλούν τα πολλά και πολύπλοκα δικονομικά ζητήματα που γεννιούνται.

33. Άρθρο 15 ΣχΝ (προσωρινή ρύθμιση κατάστασης): Η προτεινόμενη διάταξη πρέπει να ενταχθεί στον ΚΠολΔ, ως 2^η παρ. του άρθρου 735, και να προβλέπει ότι διατάσσεται, ως ασφαλιστικό μέτρο, «η *μετοίκηση*» του καθ' ου, όπως προβλέπει το ισχύον άρθρο 735 ΚΠολΔ (δεν χρειάζεται να αναφέρεται και «η απομάκρυνση», γιατί είναι ταυτολογία), καθώς και η απαγόρευση «*πρόσβασης*» στους χώρους κατοικίας κλπ (ο όρος «προσέγγιση» που χρησιμοποιεί το άρθρο 15 ΣχΝ είναι αόριστος και μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στο θύμα). Πρέπει επίσης να προστεθεί στο άρθρο 691 ΚΠολΔ ότι τα προαναφερόμενα μέτρα μπορούν να διατάσσονται και με προσωρινή διαταγή, μόλις κατατεθεί η αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων.

34. Άρθρο 16 ΣχΝ (αναστολή παραγραφής): Η αναστολή πρέπει να αφορά όλες τις πράξεις ενδοοικογενειακής βίας και η διατύπωσή της διάταξης να είναι σαφέστερη: «*[...] η παραγραφή αναστέλλεται έως την ενηλικίωσή του*».

35. Άρθρο 17 ΣχΝ: Η ποινική δίωξη πρέπει να γίνεται αυτεπαγγέλτως όταν το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας τελέστηκε κατά ανηλικού, όπως γίνεται σε όλες τις χώρες.

36. Άρθρο 18 ΣχΝ (περιοριστικοί όροι): Δεν αρκεί οι περιοριστικοί όροι να επιβάλλονται από το ποινικό δικαστήριο. Πρέπει να μπορούν να επιβάλλονται και από τον ανακριτή ή το Συμβούλιο. Γι' αυτό, πρέπει να προστεθεί στον ΠΚ διάταξη που να προβλέπει ότι *εφόσον εκκρεμεί κατηγορία για έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας και προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις για τη διάπραξη του και από τις συγκεκριμένες συνθήκες κρίνεται απαραίτητο για την προστασία του θύματος, ο ανακριτής ή το Συμβούλιο μπορεί να διατάξει, πέρα από τα προβλεπόμενα σε άλλες διατάξεις του ΚΠΔ μέτρα, και τη μετοίκηση του καθ' ου και να του απαγορεύσει την πρόσβαση στους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, στις κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και τους ξενώνες φιλοξενίας. Τα ίδια μέτρα μπορούν να διαταχθούν από το ποινικό δικαστήριο, στο οποίο παραπέμπεται η εκδίκαση εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας. Εξάλλου, στο τέλος του άρθρου 296 ΚΠΔ πρέπει να προστεθούν τα εξής: «*ή δε θα**

διαπράξει νέο έγκλημα». Αυτά απαιτούνται και από την προαναφερόμενη Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ.

37. Άρθρο 19 ΣχΝ (εξέταση μαρτύρων): Οι σχετικές με την εξέταση των μαρτύρων διατάξεις πρέπει να ενταχθούν στον ΚΠΔ και τον ΚΠολΔ. Σχετικά με την παρ. 2 του άρθρου 19 ΣχΝ, παρατηρούμε τα εξής: Είναι αναγκαία η προστασία των θυμάτων (ιδίως των ανηλίκων) κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ώστε να αποφεύγεται ο ψυχικός κλονισμός που μπορεί να του προκαλέσει και μόνη η θέα του δράστη, και ακόμη περισσότερο η αντιπαράθεσή του με αυτόν. Το δικαίωμα του θύματος σε τέτοια μέτρα προστασίας κατοχυρώνεται τόσο από το δικαίο της ΕΕ (βλ. ιδίως την προαναφερόμενη Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ) όσο και από την ΕΣΔΑ. Τα μέτρα όμως αυτά δεν πρέπει να στερούν τον κατηγορούμενο από τη δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στην οποία επίσης κατοχυρώνουν το δικαίο της ΕΕ και η ΕΣΔΑ. Συνεπώς, είναι προτιμότερη, για την κατοχύρωση των εκατέρωθεν δικαιωμάτων, η πρόταση του Πορίσματος της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, που ανταποκρίνεται και σε πρόταση του ΣΔΓ, *«να τροποποιηθεί καταλλήλως το άρθρο 354 ΚΠΔ, ώστε με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων να καταστεί δυνατή η εξέταση και εκείνων των μαρτύρων (ιδίως των ανηλίκων), των οποίων η αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο δικαστήριο πιθανολογείται ότι θα τους προκαλέσει σοβαρή ψυχική αναστάτωση*». Η αυτοπρόσωπη εμφάνιση πρέπει πάντοτε ν'αποκλείεται όταν το θύμα είναι ανήλικο, ενώ για ενήλικο θύμα (που συνήθως είναι γυναίκα) θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα του εγκλήματος και οι λοιπές συνθήκες. Από τη νομολογία του ΕΔΑΔ και του ΔΕΚ προκύπτει ότι η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων θα πρέπει να γίνεται με τρόπο ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο ή τον δικηγόρο του, χωρίς να έρχονται σε καμία επαφή με το θύμα, να λαμβάνουν γνώση της κατάθεσης και ενδεχομένως να υποβάλουν στον ανακριτή ή εντεταλμένο δικαστή ερωτήματα, που θα τίθενται, κατά κατάλληλο τρόπο στο θύμα.

ΣΤ'. Άλλα μέτρα – Γενικές παρατηρήσεις

38. Παράλληλα με τη λήψη των προαναφερόμενων νομοθετικών μέτρων, είναι αναγκαίο, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, να αναπτυχθεί ένα πολυεπίπεδο σύστημα δομών (σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο) για την υποδοχή των θυμάτων, την ψυχολογική, υλική, ηθική και νομική στήριξή τους, τη

φιλοξενία σε ξενώνες, την προστασία ανηλίκων, την προστασία των μαρτύρων, την ενημέρωση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που τους παρέχονται και για την προστασία τους από τους δράστες, καθώς και για τα θεραπευτικά προγράμματα των τελευταίων, τα οποία μπορεί να λειτουργούν συμπληρωματικά με τις ποινές φυλάκισης.

39. Η αποδοτική λειτουργία των ανωτέρω δομών προϋποθέτει υποχρεωτικά την κατάλληλη εκπαίδευση όλων των δημοσίων λειτουργών, οι οποίοι καλούνται να αντιμετωπίσουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (δικαστικών λειτουργών, εισαγγελέων, αστυνομικών, νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών), οι οποίοι θα πρέπει να είναι σε θέση να ενημερώνουν επαρκώς και άμεσα τα θύματα για τους υφιστάμενους μηχανισμούς αρωγής τους (ξενώνες, καθώς και ηθική, ψυχολογική, υλική και νομική στήριξη, προστασία από το δράστη), προκειμένου τα τελευταία να λάβουν την κατάλληλη κατά περίπτωση αρωγή.⁹

Ζ'. Συνοψίζοντας τα προαναφερόμενα, προτείνουμε τα εξής, ώστε να επιτευχθεί η απαιτούμενη διττή αντιμετώπιση του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας:

α) Να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του ΠΚ, και ιδίως να καθιερωθεί ως επιβαρυντική περίπτωση η ενδοοικογενειακή διάπραξη ορισμένων εγκλημάτων, και να γίνουν και οι αναγκαίες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του ΚΠΔ, του ΑΚ και του ΚΠολΔ.

β) Να ενισχυθούν και να αυξηθούν οι υπηρεσίες στήριξης των θυμάτων, και της οικογένειας γενικότερα, και να συσταθεί σώμα οικογενειακών κοινωνικών λειτουργών, που θα έχει πρωταρχικό ρόλο κατά την ποινική διαμεσολάβηση.

γ) Να ληφθούν και όλα τα λοιπά μέτρα που απαιτεί η προαναφερόμενη απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ, μεταξύ των οποίων είναι και η ειδική εκπαίδευση και τακτική μετεκπαίδευση των αστυνομικών, στον τρόπο χειρισμού περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

Τα προτεινόμενα υπό β' και γ' πρέπει να προβλεφθούν ειδικά και συγκεκριμένα στον Νόμο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος θα παρέχει και

⁹ Οι δύο ανωτέρω παράγραφοι αποδίδουν παρατηρήσεις της Διεθνούς Αμνηστίας.

εξουσιοδότηση για την έκδοση των αναγκαίων κανονιστικών διοικητικών πράξεων. Η εξουσιοδοτική διάταξη πρέπει να καθιστά την έκδοση των πράξεων αυτών υποχρεωτική και να ορίζει προθεσμία εντός της οποίας θα πρέπει να γίνει, π.χ. δύο χρόνια.

δ) Να εκπονηθεί Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, όπως συνιστά το Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ.

ε) Να συσταθεί ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την τελική διατύπωση του ΣΧΝ.

Αθήνα, 9 Μαρτίου 2006

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ
«ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ»

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας χαιρετίζει την απόφαση της Πολιτείας να λάβει ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και να θέσει το σχετικό ΣΧΝ σε κοινωνική διαβούλευση, πριν από την κατάθεσή του στη Βουλή. Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν υποβάλλονται σε ανταπόκριση προς την πρόσκληση του κ. Υπουργού Δικαιοσύνης για διάλογο, καθώς και προς τις από 16.1.2006 «*Βασικές Παρατηρήσεις (προς περαιτέρω επεξεργασία)*» της Προέδρου της ΕΕΔΑ Καθηγήτριας κας Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, οι οποίες και ενσωματώνονται στο παρόν έγγραφο.

1. Για τη σύνταξη των παρατηρήσεών μας λήφθηκαν υπόψη κυρίως το ΣΧΝ «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», που παρουσιάστηκε από τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης στις 25.11.2005 και η Αιτιολογική Έκθεσή του, οι «*Παρατηρήσεις και Προτάσεις σχετικές με το υπό επεξεργασία Σχέδιο Νόμου για την ενδοοικογενειακή βία*», που συνέταξε *ad hoc* Επιτροπή του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας και υπέβαλε ο ΣΔΓ στη Γενική Γραμματέα Ισότητας κα Ευγενία Τσουμάνη, στις 23.6.2005 (Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ), το από 8.7.2005 Πόρισμα της «*Ομάδας Εργασίας για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά των συνοικούντων προσώπων*», η οποία συγκροτήθηκε με απόφαση του Υπουργού ΕΣΔΔΑ, κατόπιν πρωτοβουλίας της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ), και οι προαναφερόμενες «*Βασικές Παρατηρήσεις*» της Προέδρου της ΕΕΔΑ.

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

2. Η αντιμετώπιση του οξύτατου κοινωνικού φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, από άποψη νομική, αλλά και στην πράξη, έχει απασχολήσει έντονα τον ΣΔΓ επί σειρά ετών. Το Νομικό Συμβουλευτικό Τμήμα του ΣΔΓ, το οποίο, χάρη στην εθελοντική εργασία στελεχών του ΣΔΓ – δικηγόρων, εγκληματολόγων, ψυχολόγων, κοινωνιολόγων-λειτουργεί αδιάκοπα επί 25ετία, έχει παράσχει έως σήμερα νομικές συμβουλές και

ψυχολογική στήριξη σε πάνω από 2.000 γυναίκες, θύματα ενδοοικογενειακής βίας, που προσέφυγαν σε αυτό. Πολλές από αυτές τις γυναίκες είχαν παιδιά που παρουσίαζαν σημαντικά συναισθηματικά, ψυχολογικά και μαθησιακά προβλήματα, καθώς ήταν άμεσα ή έμμεσα θύματα της βίας.¹ Η μακρόχρονη και πολύπλευρη εμπειρία του ΣΔΓ εκτίθεται στις προαναφερόμενες Παρατηρήσεις και Προτάσεις του.

3. Όπως υπογραμμίζεται στις προαναφερόμενες Παρατηρήσεις και Προτάσεις του ΣΔΓ: *«Η εμπειρία του ΣΔΓ επιβεβαιώνει τις διεθνώς πλέον αποδεκτές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνείες του φαινομένου, σύμφωνα με τις οποίες η βία σε βάρος της συντρόφου δεν οφείλεται μόνο σε ατομικά-ψυχολογικά αίτια, αλλά είναι σε σημαντικό σημείο αποτέλεσμα μιας ευρύτερης νοοτροπίας και κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με την θέση της γυναίκας ως υποδεέστερης σε κάθε επίπεδο από τον άνδρα».*²

Με βάση δε την εμπειρία του, ο ΣΔΓ προτείνει, για την ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, να προβλεφθεί ότι η τέλεση ορισμένων, τιμωρούμενων από τον ΠΚ, εγκλημάτων στα πλαίσια της οικογένειας συνιστά επιβαρυντική περίπτωση, και ενδεχομένως να ποινικοποιηθούν και άλλες πράξεις που συνιστούν ενδοοικογενειακή βία. Τονίζει όμως ταυτοχρόνως, ότι η ενδοοικογενειακή βία δε μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με ποινική καταστολή, αλλά και προληπτικά, καθώς και με τη λήψη μέτρων στήριξης των θυμάτων, προτείνοντας και τέτοια μέτρα.³

4. Χαιρετίζουμε την πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας να προκαλέσει τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, καθώς και το από 8.7.2005 Πόρισμα της Ομάδας αυτής, που επιβεβαιώνει τις διαπιστώσεις του ΣΔΓ, και ιδίως το ότι η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι

¹ Βλ. Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 1-2.

² Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 2, με παραπομπή στη σχετική βιβλιογραφία (υποσ. 2): *Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, στις Προτάσεις της Ειδικής Επιτροπής Θεσμικών Προτάσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, για τον εορτασμό της 50ετηρίδας της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1999, σελ. 13 επ. Βλ. και *Ηλία Δασκαλάκη* «Η βία κατά της γυναίκας σαν κοινωνικό φαινόμενο». Στην παλιά, αλλά πάντα επίκαιρη αυτή μελέτη, δημοσιευμένη στον Αγώνα της Γυναίκας τ. 5, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η βία, αντικείμενο της οποίας γίνεται η γυναίκα, προέρχεται κατά κανόνα από τους θεσμούς και τις νοοτροπίες και όχι από τους συγκεκριμένους ανθρώπους. Βλ. ακόμη μελέτη της *Ρένας Λάμψα* στο ίδιο τεύχος, όπου αναφέρεται ότι ένας από τους λόγους που οι άντρες δέρνουν τις γυναίκες τους είναι η αμφιβολία που τους κατέχει ότι δεν είναι σωστοί αρσενικοί. Σύμφωνα με θεωρητικούς στους οποίους παραπέμπει η μελέτη, η βία έχει την τάση να ενισχύει την ιδέα του αρσενικού.

³ Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 6 επ.

γυναίκες, αλλά και παιδιά,⁴ και υπογραμμίζει ότι: «*Η εμπειρία που μεταφέρθηκε στην Επιτροπή από αρμόδιους φορείς και ΜΚΟ⁵ επιβεβαιώνει τις διεθνώς πλέον αποδεκτές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνείες του φαινομένου, σύμφωνα με τις οποίες η βία σε βάρος της συζύγου/συντρόφου δεν οφείλεται μόνο σε ατομικούς -ψυχολογικούς παράγοντες, αλλά είναι σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα και των κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με τη μειονεκτική θέση της γυναίκας στην κοινωνία*».⁶

Η δε πρόταση του Πορίσματος, τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας να αποτελέσουν διακεκριμένες παραλλαγές εγκλημάτων που περιλαμβάνει ο ισχύων ΠΚ⁷ εξυπηρετεί την ασφάλεια δικαίου και ανταποκρίνεται και στις προτάσεις του ΣΔΓ (πιο πάνω αριθ. 3). Έτσι, οι έννοιες της «οικογένειας» και της «ενδοοικογενειακής βίας» θα είναι χρήσιμες για την ανεύρεση των εγκλημάτων που θα αναχθούν σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και τη διατύπωση της επιβαρυντικής περίπτωσης.

5. Προσυπογράφουμε το ακόλουθο τελικό συμπέρασμα του Πορίσματος ΥΠΕΣΔΔΑ, που ανταποκρίνεται στις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα του ΣΔΓ: «*Η Ομάδα αξιολογεί την ενίσχυση και αναβάθμιση των υφιστάμενων δομών [για την πρόληψη της βίας και τη στήριξη των κακοποιημένων γυναικών] και τη δημιουργία νέων, όπου αυτό καθίσταται αναγκαίο, ως το κατ' εξοχήν μέτρο ενίσχυσης της οικογένειας που αντιμετωπίζει τη βία μεταξύ των μελών της. Αν δεν ληφθεί πρόνοια προς αυτή την κατεύθυνση και η κρατική παρέμβαση περιοριστεί στη θέσπιση ποινικών διατάξεων, θα δίνεται η εντύπωση ότι ποινικοποιούνται προβλήματα της οικογένειας, χωρίς να επιδιώκεται και να διευκολύνεται η επίλυσή τους. Κάθε άλλη λύση θα είναι ατελέσφορη.*»⁸

II. Παρατηρήσεις σχετικά με το Σχέδιο Νόμου

A'. Το υπερνομοθετικό πλαίσιο

6. Η λήψη νομοθετικών μέτρων για την αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή της ενδοοικογενειακής βίας, που να συνδυάζονται απαραίτητως με μέτρα στήριξης των θυμάτων, κυρίως γυναικών και παιδιών, ανταποκρίνεται σε επείγουσα κοινωνική

⁴ Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, σελ. 4.

⁵ Μεταξύ των οποίων ήταν και ο ΣΔΓ, που υπέβαλε τις προαναφερόμενες Παρατηρήσεις και Προτάσεις του.

⁶ Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, σελ. 4.

⁷ Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, σελ. 8-9.

⁸ Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, σελ. 16.

ανάγκη, αλλά και σε επιταγές που απορρέουν από πλέγμα συνταγματικών και υπερεθνικών κανόνων. Το Σύνταγμα επιβάλλει τη λήψη τέτοιων μέτρων, ιδίως για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, την προστασία της οικογένειας, την τιμωρία βασανιστηρίων, οποιασδήποτε σωματικής κάκωσης, βλάβης υγείας ή άσκησης ψυχολογικής βίας και κάθε άλλης προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρα 2, 21 παρ. 1, 7 παρ. 2 Συντ.). Οι συνταγματικές αυτές διατάξεις δημιουργούν δικαιώματα των θιγομένων και αξίωση απέναντι σε όλα τα πολιτειακά όργανα για τη λήψη και αποτελεσματική εφαρμογή των προαναφερόμενων μέτρων (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.).

7. Επίσης, όπως υπογραμμίζεται και στο Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ,⁹ όλα τα προαναφερόμενα μέτρα επιβάλλονται από διεθνείς συνθήκες δικαιωμάτων του ανθρώπου επικυρωμένες από την Ελλάδα, που έχουν υπερνομοθετική ισχύ και εξειδικεύουν τις συνταγματικές επιταγές, όπως η Σύμβαση για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών (ΣΕΔΚΓ) και το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠΔ). Τα όργανα που παρακολουθούν την εφαρμογή των διεθνών αυτών συνθηκών έχουν επανειλημμένα ζητήσει από το Ελληνικό Κράτος να λάβει όλα τα προαναφερόμενα μέτρα. Η δε Επιτροπή της ΣΕΔΚΓ αντιμετωπίζει την άσκηση βίας κατά των γυναικών ως βαριά μορφή διάκρισης λόγω φύλου. Η αναγκαιότητα λήψης των προαναφερόμενων μέτρων απορρέει και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κι έχει επανειλημμένα και έντονα διακηρυχθεί από τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, και πιο πρόσφατα με τη Σύσταση 1582 (2002) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσής του για την «ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών», η οποία συνιστά τη λήψη διαφόρων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων.

8. Εξάλλου, οι πράξεις ενδοοικογενειακής βίας εμπίπτουν στο πεδίο της *Απόφασης-Πλαισίου* του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «*σχετικά με το Καθεστώς των Θυμάτων σε Ποινικές Διαδικασίες*»¹⁰, που επιβάλλει τη λήψη μέτρων στήριξης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων και των οικογενειών τους, μεταξύ των οποίων είναι η δωρεάν πρόσβαση σε συμβουλές και νομική συνδρομή, η παροχή προστασίας της ασφάλειας, της ιδιωτικής ζωής και υπόληψης των θυμάτων, η εξασφάλιση της δυνατότητας των θυμάτων να ακουστούν κατά την ποινική διαδικασία και κάθε άλλη

⁹ Βλ. ιδίως παρ. 11 του Πορίσματος.

¹⁰ ΕΕ L 82/1, 22.3.2001.

διαδικασία ή παρέμβαση δημόσιας αρχής ή οργάνωσης στήριξης που προηγείται της ποινικής διαδικασίας ή την ακολουθεί, η προστασία των θυμάτων, και ιδίως των πιο ευάλωτων, από τις συνέπειες της κατάθεσής τους ενώπιον δικαστηρίου, με την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών κατάθεσης,¹¹ η ποινική διαμεσολάβηση, η δημιουργία και ενίσχυση υπηρεσιών στήριξης με ειδικευμένο προσωπικό και η αναγνώριση και χρηματοδότηση οργανώσεων στήριξης των θυμάτων, η ειδική κατάρτιση των προσώπων που έρχονται σε επαφή με τα θύματα, και ιδίως των αστυνομικών και όσων ασκούν συναφή προς τη δικαιοσύνη επαγγέλματα. Η Απόφαση-Πλαίσιο θέτει προθεσμίες συμμόρφωσης προς τις διάφορες διατάξεις της, έως τις 22.3.2002, τις 22.3.2004 και τις 22.3.2006. Οι πράξεις ενδοοικογενειακής βίας εμπίπτουν και στο πεδίο της *Οδηγίας 2004/80/ΕΚ, «για την Αποζημίωση των Θυμάτων Εγκληματικών Πράξεων»*,¹² η οποία επιβάλλει στα Κράτη-Μέλη να λάβουν μέτρα που να καθιστούν δυνατή την αποζημίωση λόγω εγκληματικών πράξεων, οι οποίες τελέστηκαν στο έδαφός τους εναντίον ατόμων που διαμένουν σε άλλο Κράτος-Μέλος. Η προθεσμία συμμόρφωσης προς την Οδηγία αυτήν έληξε την 1.1.2006.

B'. Γενικές παρατηρήσεις

9. Το ΣχΝ περιέχει αρκετά θετικά στοιχεία. Χρειάζεται όμως ορισμένες βελτιώσεις, ενισχύσεις και διευκρινίσεις, για να επιτύχει τον σκοπό του. Καταρχάς, όπως παρατηρεί η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, το ΣχΝ «πουθενά, ούτε καν στην Αιτιολογική Έκθεση, δε θίγει την ουσία του προβλήματος (βία κατά των γυναικών) ούτε τη ρίζα του (ρόλος αφέντη άντρα – ρόλος υποτακτικής γυναίκας, ο άνδρας ως σωφρονιστής συζύγου και παιδιών)».¹³ Η πραγματική αυτή διάσταση του προβλήματος θα έπρεπε, κατά πρώτο λόγο, να τονίζεται στην Αιτιολογική Έκθεση του ΣχΝ, η οποία θα έπρεπε να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις σχετικές διαπιστώσεις του Πορίσματος της Ομάδας Εργασίας της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, ώστε να παρέχει κατευθύνσεις για την ορθή και αποτελεσματική ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου. Η Αιτιολογική Έκθεση όμως είναι διατυπωμένη κατά τρόπο ουδέτερο, μη ανταποκρινόμενο στην

¹¹ Βλ. απόφαση ΔΕΚ 16.6.2005, υπόθ. C-105/03, *Maria Pupino*, η οποία ερμηνεύει τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσου που απαιτούν την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών κατάθεσης, υπό φως του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΑΔ.

¹² ΕΕ L 261/15, 06.08.2004.

¹³ Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Βασικές Παρατηρήσεις, ό.π., σ. 1.

πραγματικότητα, κι έτσι δε βοηθάει τους εφαρμοστές του νόμου να κατανοήσουν το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας.

10. Τα ζητήματα που ρυθμίζει το ΣχΝ εμπίπτουν κυρίως στην ύλη του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ). Εντούτοις, δεν εισάγονται τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις των Κωδίκων, όπως θα ήταν νομοτεχνικά ορθό, αλλά προτείνεται ψήφιση αυτοτελούς νομοθετήματος. Η επιλογή αυτή μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση και ανασφάλεια ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο (δηλαδή, ως προς το αν θα έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των Κωδίκων ή του νέου νόμου) και να μειώσει την αποτελεσματικότητα των νέων διατάξεων. Εξαιρέση αποτελεί το άρθρο 8 του ΣχΝ, που τροποποιεί το άρθρο 336 παρ. 1 ΠΚ, εξαλείφοντας τον όρο «εξώγαμη», ώστε να τιμωρείται και ο βιασμός της συζύγου. Παραλείπεται όμως η εξάλειψη του όρου «εξώγαμη» και από το άρθρο 338 παρ. 1 ΠΚ (κατάχρηση σε ασέλγεια).

11. Όπως παρατηρεί η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, οι πράξεις που τιμωρεί το ΣχΝ τιμωρούνται ήδη από τον ΠΚ, εκτός από τη σωματική βλάβη που τελέστηκε ενώπιον ανηλίκου (άρθρο 6 παρ. 3 ΣχΝ) και τον βιασμό στα πλαίσια του γάμου (άρθρο 8 του ΣχΝ). «Μερικές τιμωρούνται απλώς αυστηρότερα με το ΣχΝ, ενώ άλλες, που χαρακτηρίζονται ελαφρότερες (π.χ. ελαφρές σωματικές βλάβες) δε διέπονται καν από το ΣχΝ. Ωστόσο μπορεί, να είναι άκρως κλονιστικές της έγγαμης συμβίωσης και να την καθιστούν αφόρητη για τη γυναίκα (π.χ. χαστούκια)». Αλλά και βαρύτερες πράξεις, που είναι αξιόποινες κατά τον ΠΚ και συνιστούν οποσδήποτε πράξεις ενδοοικογενειακής βίας, παραλείπονται από το ΣχΝ, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια (πιο κάτω αριθ. 21-24). «Επί πλέον, θα δημιουργηθεί σύγχυση, ποιες ακριβώς πράξεις θα εξακολουθούν να ρυθμίζονται από τον ΠΚ και ποιες από τον νέο νόμο».¹⁴

12. «Ως εκ περισσού υπενθυμίζεται ότι είναι γνωστό πως η απλή πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής δεν αρκεί για την κατάπαυση φαινομένων κοινωνικών, που αποτελούν ζωντανά κατάλοιπα εσφαλμένων νοοτροπιών, καταλυτικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος ορισμένων κοινωνικών κατηγοριών. Τέτοιο φαινόμενο είναι και η βία κατά των γυναικών, κατάλοιπο της προκατάληψης για τους άνισους – σε βάρος των γυναικών – ρόλους των φύλων».

¹⁴ Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, ό.π., σ. 1-2.

13. «Η σχετική τιμωρητική νομοθεσία που υπάρχει, είναι ουδέτερη από άποψη φύλου. Συνεπώς καλύπτει δράστες και θύματα και των δύο φύλων, όπως και το ΣχΝ. Το πρόβλημα είναι ποια είναι η αιτία που κατά κανόνα ο δράστης μένει ατιμώρητος όταν το θύμα είναι η σύζυγος και δράστης ο σύζυγος ή σύντροφός της. Πιο αναλυτικά: πρώτα, τι είναι εκείνο που σταματά τις γυναίκες-θύματα να καταγγείλουν τις σχετικές σε βάρος τους βίαιες πράξεις του συζύγου; ύστερα, τι κάνει τις αστυνομικές αρχές συχνά να μη δίνουν συνέχεια στις λίγες, σχετικά, καταγγελίες γυναικών-θυμάτων; τέλος, τι επηρεάζει τις δικαστικές αρχές να κρίνουν συχνά με δυο μέτρα και δυο σταθμά αν το θύμα είναι ο άντρας ή αν είναι η γυναίκα;»

14. «Το πρόβλημα λοιπόν είναι: πώς και με τι μέτρα πρέπει να αντιδράσουμε για την κατάργηση αυτής της αναποτελεσματικής αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών; παρά την ύπαρξη ποινικής νομοθεσίας που δεν κάνει διάκριση φύλου; Με μια ίδιου τύπου νομοθεσία; ή με την εξουδετέρωση των κοινωνικών αιτιών που προκαλούν αυτή την αναποτελεσματικότητα του νόμου σε βάρος των γυναικών;»

15. «Δεν ιδρύονται θεσμοί ειδικοί που απαιτούνται για τη λύση του προβλήματος όπως αυτό πράγματι εμφανίζεται στην κοινωνία. Ιδίως, άνεργες γυναίκες με παιδιά έχουν ανάγκη αποτελεσματικής υποστήριξης για να ξεφύγουν από την εξευτελιστική και οδυνηρή ατμόσφαιρα της οικογένειας, που όχι σπάνια καταλήγει σε ανθρωποκτονία της κακοποιημένης, κάποτε δε του θύτη. Επί πλέον, πάντοτε έχει και περισσότερο ή λιγότερο κακό αντίκτυπο στην εξέλιξη των παιδιών. Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης, όπως προβλέπεται από το ΣχΝ, είναι αφενός αμφίβολης συνταγματικότητας¹⁵ και αφετέρου πιθανότατης αναποτελεσματικότητας».

16. «Η Αστυνομία και ο Εισαγγελέας παραμένουν κύριοι ρυθμιστές της προδικαστικής φάσης, ενώ έχουν ήδη αποδειχθεί αναποτελεσματικοί ή και ακατάλληλοι. Ιδίως οι αστυνομικοί, μολονότι ορισμένοι αρχίζουν να αντιδρούν κατά προσφορότερο τρόπο, εξακολουθούν συχνά να αδιαφορούν ή και να διασκεδάζουν με τις καταγγελίες των γυναικών, ως οπαδοί κι αυτοί της αντίληψης περί ανδρικής εξουσίας στο σπίτι. Πουθενά όμως, ούτε το ΣχΝ ούτε καν η Αιτιολογική Έκθεση, δεν βάζει κατά της αντίληψης αυτής. Αλλά ούτε και θεσπίζει ως κύριο εξωδικαστικό αρμόδιο

¹⁵ Πράγματι, το ΣχΝ παρέχει στον Εισαγγελέα αποφασιστικές αρμοδιότητες που ανήκουν στα δικαστήρια.

θεσμό για παρέμβαση, συμπαράσταση και πιθανή διευθέτηση του σχετικού προβλήματος, ένα ειδικό σώμα οικογενειακών κοινωνικών λειτουργιών».¹⁶

17. Οφείλουμε πάντως να συγχαρούμε την ΕΛ.ΑΣ για την πρόσφατη έκδοση *Εγχειριδίου* με θέμα την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και όσα στελέχη της είχαν τη σχετική πρωτοβουλία.¹⁷ Το Εγχειρίδιο αυτό τονίζει την πραγματική διάσταση του προβλήματος («*από τις πιο συνηθισμένες μορφές ενδοοικογενειακής βίας είναι αυτή που εκδηλώνεται από τον (πρώην ή νυν) σύζυγο ή σύντροφο προς τη σύζυγο ή σύντροφο, αντίστοιχα*») και τη σημασία της «*αντιμετώπισης της κακοποίησης των γυναικών*». Τα αδικήματα που αναφέρει, ως παραδείγματα πράξεων ενδοοικογενειακής βίας που ήδη τιμωρούνται από τον ΠΚ, είναι περισσότερα από εκείνα που περιλαμβάνει το ΣχΝ, και δικαίως. Ορθά, επίσης, αναφέρει το Εγχειρίδιο ότι «*για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού απαιτούνται συντονισμένες και εξειδικευμένες δράσεις σε πολλά επίπεδα, και όχι μόνο στο πλαίσιο της άσκησης αστυνομικών αρμοδιοτήτων*». Το Εγχειρίδιο παρέχει οδηγίες για την αντιμετώπιση κάθε περιστατικού «*κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το θύμα να αισθανθεί αμέσως ασφάλεια και προστασία*» και καλεί τους αστυνομικούς να δίνουν προτεραιότητα στον χειρισμό τέτοιων υποθέσεων. Επίσης υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οφείλει ο αστυνομικός – κατά το δυνατό, του ίδιου φύλου με το θύμα – να συζητήσει μαζί του. Επισημαίνει όμως και την ανάγκη παραπομπής του θύματος σε υπηρεσίες που παρέχουν συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη, επισυνάπτει δε και σχετικό Πίνακα.

18. Το Εγχειρίδιο είναι ένα σημαντικό βήμα. Πρέπει όμως απαραίτητα να συνοδευθεί με τη στελέχωση των αστυνομικών τμημάτων με προσωπικό που θα έχει ειδικευθεί, και θα μετεκπαιδεύεται τακτικά, για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας – γυναίκες αστυνομικούς που, κατά προτίμηση, θα συζητούν με τα θύματα, αλλά και άνδρες αστυνομικούς, ώστε να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα που τους επηρεάζουν –, ενώ σε όλο το αστυνομικό προσωπικό θα επιβάλλεται ως υπηρεσιακό καθήκον η κατάλληλη αντιμετώπιση των περιστατικών αυτών. Εξάλλου, οι υπηρεσίες στήριξης, στις οποίες παραπέμπει η αστυνομία, πρέπει οπωσδήποτε να ενισχυθούν με ειδικευμένο προσωπικό και να αυξηθούν.

¹⁶ Οι παράγραφοι 12-16 αποδίδουν επί λέξει τη δεύτερη υποπαράγραφο της παραγράφου 2 και τις παραγράφους 3-5 (σελ. 2-4) των Βασικών Παρατηρήσεων της Προέδρου της ΕΕΔΑ.

¹⁷ *Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας*, Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, Τυπογραφείο Ελληνικής Αστυνομίας, Απρίλιος 2005. Όπως αναφέρεται στο τέλος του Εγχειριδίου, βάση γι' αυτό αποτέλεσε κείμενο που συνάχθηκε από τον Αστυνομικό Δ/ντή της Α.Δ. Σάμου, κ. Βασιλείο Γάτσα.

19. «Τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι δε θεωρούμε αναγκαία τη συμπληρωματική νομοθετική ρύθμιση του θέματος. Αλλά εμπνευσμένη από άλλο πνεύμα και συνολική, δηλαδή, διττή: α) από άποψη ποινική, κυρίως με την καθιέρωση ως επιβαρυντικής περίπτωσης των σχετικών πράξεων βίας κάθε μορφής, που προβλέπει ο Π.Κ. και όσων προστεθούν με το νέο νόμο, το γεγονός ότι διαπράχθηκαν «ενδοοικογενειακά», και β) ως κοινωνικό πρόβλημα, η λύση του οποίου θα καταστήσει τις ποινικές διατάξεις αποτελεσματικές, ενώ θα παραμείνουν αναποτελεσματικές, εφόσον δεν αντιμετωπισθεί σωστά και αυτό».¹⁸ Με τον τρόπο αυτόν θα επιτευχθεί και η συμμόρφωση προς τις διεθνείς συνθήκες και τους κανόνες της ΕΕ (πιο πάνω αριθ. 7, 8). Στη συνέχεια επισημαίνουμε μερικά ειδικότερα ζητήματα που προκύπτουν από το ΣχΝ.

Γ'. Ειδικότερες παρατηρήσεις- ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας

20. Οι «γενικές διατάξεις» του ΣχΝ θα περίττευαν, αν η ύλη του ΣχΝ είχε ενταχθεί στους οικείους Κώδικες, όπως θα ήταν νομοτεχνικά ορθό (πιο πάνω αριθ. 10, 19). Δεδομένου δε ότι, όπως σημειώθηκε (πιο πάνω, αριθ. 4), οι έννοιες της «οικογένειας» και της «ενδοοικογενειακής βίας» είναι χρήσιμες για την ανεύρεση των εγκλημάτων που θα αναχθούν σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, ο προσδιορισμός των εννοιών αυτών έπρεπε να είναι πληρέστερος και σαφέστερος και τα κριτήρια προσδιορισμού τους να περιέχονται στην Αιτιολογική Έκθεση, ως επεξήγηση των επιβαρυντικών περιπτώσεων που θα προστεθούν στις διατάξεις του ΠΚ.

21. Ειδικότερα, ως προς τον ορισμό της ενδοοικογενειακής βίας, παρατηρούμε ότι το άρθρο 1 παρ. 1 του ΣχΝ δεν καλύπτει όλο το φάσμα της εγκληματικής συμπεριφοράς που εκδηλώνεται ως ενδοοικογενειακή βία. Χαρακτηρίζει ως «ενδοοικογενειακή βία» μόνον τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρουν τα άρθρα 6, 7, 8¹⁹ και 9 του ΣχΝ, που αντιστοιχούν σε διάφορες διατάξεις του ΠΚ, τις οποίες όμως δεν αναφέρουν, με εξαίρεση το άρθρο 8 που τροποποιεί το άρθρο 336 παρ. 1 ΠΚ. Έτσι, το άρθρο 6 συνδυάζει τα άρθρα, 308, 309, 310, και 312 ΠΚ, το άρθρο 7 συνδυάζει τα άρθρα 330 και 333 ΠΚ, και το άρθρο 9 αντιστοιχεί στο άρθρο 337 ΠΚ.

¹⁸ Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Βασικές Παρατηρήσεις, σελ. 5 (παρ. 7).

¹⁹ Η παραπομπή στο άρθρο 8 ΣχΝ δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, ορθή. Θα έπρεπε να γίνεται παραπομπή στο άρθρο 336 ΠΚ, όπως τροποποιείται με το άρθρο 8 ΣχΝ.

22. Άλλα εγκλήματα που θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας είναι π.χ. εκείνα των άρθρων 301 (συμμετοχή σε αυτοκτονία), 304Α (σωματική βλάβη εγκύου ή νεογνού), 311 εδ. (α) (θανατηφόρα βλάβη), 323Α (εμπορία ανθρώπων), 325 (παράνομη κατακράτηση), 334 (διατάραξη οικιακής ειρήνης), 348 (διευκόλυνση ακολασίας άλλων), 348Α (πορνογραφία ανηλίκων), 349 (μαστρωπεία), 350 (εκμετάλλευση πόρνης), 361 (εξύβριση), 362 (δυσφήμιση), 363 (συκοφαντική δυσφήμιση). Η τέλεση των εγκλημάτων αυτών, καθώς και εκείνων στα οποία αντιστοιχούν τα άρθρα 6, 7 8 και 9 ΣχΝ, κατά μέλους της «οικογένειας» (με την πιο κάτω, αριθ. 25, έννοια) πρέπει να συνιστά επιβαρυντική περίπτωση, όπως προαναφέρθηκε, και όπως προτάθηκε από τον ΣΔΓ και το Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ και την Πρόεδρο της ΕΕΔΑ (πιο πάνω αριθ. 4, 19), με κατάλληλη προσαρμογή του ΠΚ. Εξάλλου, ο όρος «εξώγαμη» πρέπει να απαλειφθεί και από το άρθρο 338 παρ. 1 ΠΚ (κατάχρηση σε ασέλγεια). Επίσης, το άρθρο 312 (β) ΠΚ (κακόβουλη παραμέληση υποχρεώσεων) πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να τιμωρείται η κακόβουλη παραμέληση όταν αφορά ανήλικο-μέλος της οικογένειας, άσχετα από το αν ο δράστης το έχει στην επιμέλειά του, καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέλος της οικογένειας.²⁰

23. Οι περισσότερες διατάξεις του ΣχΝ διατηρούν την αντικειμενική υπόσταση των εγκλημάτων που προβλέπουν οι αντίστοιχες διατάξεις του ΠΚ, ενώ ορισμένες, δικαίως, τη διευρύνουν, όπως η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 ΣχΝ, που τιμωρεί και ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη που τελέσθηκε «ενώπιον ανηλίκου». Θα έπρεπε πάντως να τιμωρείται, εφόσον τελέστηκε «ενώπιον ανηλίκου», κάθε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (βλ. πιο κάτω αριθ. 26).

24. Υπάρχουν όμως και διατάξεις του ΣχΝ που περιορίζουν την ισχύουσα αντικειμενική υπόσταση ορισμένων εγκλημάτων, περιορίζοντας έτσι και τις δυνατότητες τιμωρίας τους ως εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας. Έτσι, π.χ. το άρθρο 6 παρ. ΣχΝ, ενώ τιμωρεί, όπως σημειώθηκε, πράξη που τελέστηκε «ενώπιον» ανηλίκου, δεν περιλαμβάνει ρητά, όπως το άρθρο 312 (α) ΠΚ, πράξη «σε βάρος» ανηλίκου. Επίσης, το άρθρο 7 παρ. 1 ΣχΝ, που αντιστοιχεί στο άρθρο 330 ΠΚ (παράνομη βία), απαιτεί και «σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο», στοιχείο που δεν υπάρχει στο άρθρο 330 ΠΚ. Το δε

²⁰ Βλ. Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 10-11, όπου αναπτύσσονται τα προβλήματα που δημιουργούνται από την υπαίτια μη καταβολή διατροφής (μορφή οικονομικής βίας).

άρθρο 9 ΣχΝ είναι εν μέρει επεικέστερο από το αντίστοιχο άρθρο 337 ΠΚ (προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας): συγκεκριμένα, ενώ το άρθρο 337 παρ. 2 ΠΚ προβλέπει ποινή φυλάκισης τριών μηνών μέχρι δύο ετών, αν ο παθών είναι νεότερος των 12 ετών, το άρθρο 9 ΣχΝ προβλέπει ποινή φυλάκισης μέχρι δύο ετών για κάθε περίπτωση, χωρίς να θέτει κατώτατο όριο.

25. Ο ορισμός της «οικογένειας» που περιέχει το άρθρο 1 παρ. 2 του ΣχΝ είναι ελλιπής. Δεν περιλαμβάνει τις μονογονεϊκές οικογένειες. Ο προσδιορισμός της έννοιας της «οικογένειας» θα έπρεπε να στηριχθεί σε κατάλληλο συνδυασμό τριών κριτηρίων: α) της συζυγικής σχέσης, έστω και αν έπαυσε η συμβίωση, ή της πρώην συζυγικής σχέσης, β) της συγγένειας προς τον ανιόντα ή κατιόντα ή προς τον σύζυγο του ανιόντος ή κατιόντος και γ) της συμβίωσης, έστω και αν δεν υπάρχει γάμος ή συγγένεια.²¹ Αυτά τα κριτήρια πρέπει να τίθενται ως επιβαρυντικές περιπτώσεις στην πρώτη διάταξη του ΠΚ που θα προβλέπει έγκλημα περιλαμβανόμενο στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, στη δε διάταξη αυτή θα γίνεται παραπομπή με τις επόμενες διατάξεις που θα προβλέπουν τέτοια εγκλήματα (βλ. πιο πάνω αριθ. 20, 21). Τα κριτήρια αυτά πρέπει να υπογραμμίζονται στην Αιτιολογική Έκθεση, στην οποία πρέπει να γίνεται αναφορά και στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, όπως ορίζεται από όργανα του ΟΗΕ, και ειδικότερα από την ειδική εισηγήτρια για τη βία κατά των γυναικών της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Η.Ε. σε έκθεση σχετικά με τη βία κατά των γυναικών.²²

26. Η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 3 του ΣχΝ εισάγει πολύ επιτυχή νεωτερισμό, σε ό,τι αφορά την τέλεση πράξης ενδοοικογενειακής βίας ενώπιον ανηλίκου, πρέπει όμως το στοιχείο αυτό να περιέχεται στην αντικειμενική υπόσταση κάθε εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας ή να περιλαμβάνεται στις επιβαρυντικές περιπτώσεις.

27. Ο όρος «βία κάθε μορφής» που περιλαμβάνει το άρθρο 2 του ΣχΝ είναι απροσδιόριστος. Ούτε η έννοια της απαγόρευσης είναι σαφής, εφόσον δεν συνδέεται με συγκεκριμένη παράνομη συμπεριφορά και δεν προσδιορίζεται ποιες είναι οι συνέπειες

²¹ Πρβλ. Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΛΔΑ, σελ. 9, και Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 6.

²² «Η ενδοοικογενειακή βία είναι βία που επεμβαίνει στη σφαίρα των γυναικών (female sphere), συνήθως μεταξύ ατόμων που συνδέονται με προσωπική σχέση, το αίμα ή τον νόμο. Παρ' όλη τη φαινομενική ουδετερότητα του όρου, η ενδοοικογενειακή βία είναι σχεδόν πάντοτε έγκλημα συνδεόμενο με το φύλο, τελούμενο από άντρες κατά γυναικών. Όποτε συμβαίνει το αντίθετο και γυναίκες επιτίθενται κατά του άντρα συντρόφου τους, τέτοια περιστατικά, ελάχιστα επηρεάζουν τις στατιστικές της συνδεόμενης με το φύλο βίας. Εν πάση περιπτώσει, τέτοια περιστατικά συμβαίνουν ως επί το πλείστον όταν γυναίκες αποπειρώνται να αμυνθούν κατά του συντρόφου που τις κακοποιεί.» (E/CN.4/1996/53, para 23, 28).

της απαγόρευσης. Ενόψει, όσων εκτέθηκαν ήδη, η διάταξη αυτή, όπως κι εκείνες του άρθρου 1 είναι περιττή.

Δ'. Διατάξεις Αστικού Δικαίου

28. Δεν είναι σαφής η έννοια της «βίας κάθε μορφής» που περιλαμβάνει το άρθρο 3, ούτε είναι σαφές αν η διάταξη αυτή εισάγει μαχητό ή αμάχητο τεκμήριο ισχυρού κλονισμού του γάμου. Η παρ. 2 του άρθρου 1439 ΑΚ στην οποία παραπέμπει αφορά πάντως μαχητά τεκμήρια.

29. Το άρθρο 4 αναφέρεται στη βία κατά ανηλίκων, μόνον όταν χρησιμοποιείται «ως μέσον σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής τους». Ο περιορισμός αυτός είναι αδικαιολόγητος. Προτιμότερη διατύπωση θα ήταν: «βία σε βάρος ανηλίκων, έστω και αν χρησιμοποιείται ως μέσο σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής τους». Πάντως, κι εδώ ο όρος «βία» είναι ασαφής. Θα ήταν πάντως προτιμότερο τα άρθρα 3-5 να ενταχθούν στα άρθρα 1439, 1532 και 932 ΑΚ, στα οποία αναφέρονται.

30. Εξάλλου, η συμμετοχή σε αυτοκτονία μέλους της οικογένειας (πιο πάνω αριθ. 22) θα πρέπει να καταστεί λόγος αποκλήρωσης και αναξιότητας, με κατάλληλη προσαρμογή των άρθρων 1839 και 1860 ΑΚ.

Ε'. Δικονομικές διατάξεις

31. Ακολουθούν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τις δικονομικές διατάξεις, οι οποίες όμως δεν εξαντλούν τα πολλά και πολύπλοκα δικονομικά ζητήματα που γεννιούνται.

32. Άρθρο 15 ΣχΝ (προσωρινή ρύθμιση κατάστασης): Η προτεινόμενη διάταξη πρέπει να ενταχθεί στον ΚΠολΔ, ως 2^η παρ. του άρθρου 735, και να προβλέπει ότι διατάσσεται, ως ασφαλιστικό μέτρο, «η μετοίκηση» του καθ'ου, όπως προβλέπει το ισχύον άρθρο 735 ΚΠολΔ (δεν χρειάζεται να αναφέρεται και «η απομάκρυνση», γιατί είναι ταυτολογία), καθώς και η απαγόρευση «πρόσβασης» στους χώρους κατοικίας κλπ (ο όρος «προσέγγιση» που χρησιμοποιεί το άρθρο 15 ΣχΝ είναι αόριστος και μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στο θύμα). Πρέπει επίσης να προστεθεί στο άρθρο 691 ΚΠολΔ ότι τα προαναφερόμενα μέτρα μπορούν να διατάσσονται και με προσωρινή διαταγή, μόλις κατατεθεί η αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων.

33. Άρθρο 16 ΣχΝ (αναστολή παραγραφής): Η αναστολή πρέπει να αφορά όλες τις πράξεις ενδοοικογενειακής βίας και η διατύπωσή της διάταξης να είναι σαφέστερη: «[...]
η παραγραφή αναστέλλεται έως την ενηλικίωσή του».

34. Άρθρο 17 ΣχΝ: Η ποινική δίωξη πρέπει να γίνεται αυτεπαγγέλτως όταν το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας τελέστηκε κατά ανηλίκου, όπως γίνεται σε όλες τις χώρες.²³

35. Άρθρο 18 ΣχΝ (περιοριστικοί όροι): Δεν αρκεί οι περιοριστικοί όροι να επιβάλλονται από το ποινικό δικαστήριο. Πρέπει να μπορούν να επιβάλλονται και από τον ανακριτή ή το Συμβούλιο. Γν' αυτό, πρέπει να προστεθεί στον ΠΚ διάταξη που να προβλέπει ότι *εφόσον εκκρεμεί κατηγορία για έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας και προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις για τη διάπραξη του και από τις συγκεκριμένες συνθήκες κρίνεται απαραίτητο για την προστασία του θύματος, ο ανακριτής ή το Συμβούλιο μπορεί να διατάξει, πέρα από τα προβλεπόμενα σε άλλες διατάξεις του ΚΠΔ μέτρα, και τη μετοίκηση του καθ' ου και να του απαγορεύσει την πρόσβαση στους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, στις κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και τους ξενώνες φιλοξενίας. Τα ίδια μέτρα μπορούν να διαταχθούν από το ποινικό δικαστήριο, στο οποίο παραπέμπεται η εκδίκαση εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας*. Εξάλλου, στο τέλος του άρθρου 296 ΚΠΔ πρέπει να προστεθούν τα εξής: **«ή δε θα διαπράξει νέο έγκλημα»**. Αυτά απαιτούνται και από την Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ (πιο πάνω αριθ. 8).

36. Άρθρο 19 ΣχΝ (εξέταση μαρτύρων): Οι σχετικές με την εξέταση των μαρτύρων διατάξεις πρέπει να ενταχθούν στον ΚΠΔ και τον ΚΠολΔ. Σχετικά με την παρ. 2 του άρθρου 19 ΣχΝ, παρατηρούμε τα εξής: Είναι αναγκαία η προστασία των θυμάτων (ιδίως των ανηλίκων) κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ώστε να αποφεύγεται ο ψυχικός κλονισμός που μπορεί να του προκαλέσει και μόνη η θέα του δράστη, και ακόμη περισσότερο η αντιπαράθεσή του με αυτόν. Το δικαίωμα του θύματος σε τέτοια μέτρα προστασίας κατοχυρώνεται τόσο από το δικαίο της ΕΕ (βλ. ιδίως την Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ, πιο πάνω αριθ. 8) όσο και από την ΕΣΔΑ. Τα μέτρα όμως αυτά δεν πρέπει να στερούν τον κατηγορούμενο από τη δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στην οποία επίσης κατοχυρώνουν το δικαίο της ΕΕ και η ΕΣΔΑ. Συνεπώς, είναι προτιμότερη, για την κατοχύρωση των εκατέρωθεν δικαιωμάτων, η πρόταση του

²³ Βλ. Παρατηρήσεις και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 9.

Πορίσματος της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, που ανταποκρίνεται και σε πρόταση του ΣΔΓ, «να τροποποιηθεί καταλλήλως το άρθρο 354 ΚΠΔ, ώστε με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων να καταστεί δυνατή η εξέταση και εκείνων των μαρτύρων (ιδίως των ανηλίκων), των οποίων η αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο δικαστήριο πιθανολογείται ότι θα τους προκαλέσει σοβαρή ψυχική αναστάτωση».²⁴ Η αυτοπρόσωπη εμφάνιση πρέπει πάντοτε ν'αποκλείεται όταν το θύμα είναι ανήλικο, ενώ για ενήλικο θύμα (που συνήθως είναι γυναίκα) θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα του εγκλήματος και οι λοιπές συνθήκες. Από τη νομολογία του ΕΔΑΔ και του ΔΕΚ²⁵ προκύπτει ότι η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων θα πρέπει να γίνεται με τρόπο ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο ή τον δικηγόρο του, χωρίς να έρχονται σε καμία επαφή με το θύμα, να λαμβάνουν γνώση της κατάθεσης και ενδεχομένως να υποβάλουν στον ανακριτή ή εντεταλμένο δικαστή ερωτήματα, που θα τίθενται, κατά κατάλληλο τρόπο στο θύμα.

ΣΤ'. Συνοψίζοντας τα προαναφερόμενα, προτείνουμε τα εξής, ώστε να επιτευχθεί η απαιτούμενη διττή αντιμετώπιση του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας:

α) Να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του ΠΚ, και ιδίως να καθιερωθεί ως επιβαρυντική περίπτωση η ενδοοικογενειακή διάπραξη ορισμένων εγκλημάτων, και να γίνουν και οι αναγκαίες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του ΚΠΔ, του ΑΚ και του ΚΠολΔ.

β) Να ενισχυθούν και να αυξηθούν οι υπηρεσίες στήριξης των θυμάτων, και της οικογένειας γενικότερα, και να συσταθεί σώμα οικογενειακών κοινωνικών λειτουργών, που θα έχει πρωταρχικό ρόλο κατά την ποινική διαμεσολάβηση,

γ) Να ληφθούν και όλα τα λοιπά μέτρα που απαιτεί η απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ (πιο πάνω αριθ. 8), μεταξύ των οποίων είναι και η ειδική εκπαίδευση και τακτική μετεκπαίδευση των αστυνομικών, στον τρόπο χειρισμού περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

²⁴ Πόρισμα Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ, σελ. 12. Βλ. και Παρατηρήσει και Προτάσεις ΣΔΓ, σελ. 10.

²⁵ Βλ. ΔΕΚ, προαναφερόμενη απόφαση *Purino*, με παραπομπές σε νομολογία ΕΔΑΔ.

Τα προτεινόμενα υπό β' και γ' πρέπει να προβλεφθούν ειδικά και συγκεκριμένα στον Νόμο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος θα παρέχει και εξουσιοδότηση για την έκδοση των αναγκαίων κανονιστικών διοικητικών πράξεων. Η εξουσιοδοτική διάταξη πρέπει να καθιστά την έκδοση των πράξεων αυτών υποχρεωτική και να ορίζει προθεσμία εντός της οποίας θα πρέπει να γίνει, π.χ. δύο χρόνια.

δ) Να εκπονηθεί Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, όπως συνιστά το Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας ΥΠΕΣΔΔΑ.

ε) Να συσταθεί ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την τελική διατύπωση του ΣχΝ.

*Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου,
ως εκπρόσωπος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας*

Διεθνής Αμνηστία

Ελλάδα

Κριτική του Σχεδίου Νόμου «Για την Αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας»

Φεβρουάριος 2006

Εισαγωγή

Η Διεθνής Αμνηστία βασίζει τη δράση εναντίον της βίας κατά των γυναικών της στον ορισμό της που παρατίθεται στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη της Βίας Κατά των Γυναικών:¹ «κάθε πράξη βίας βάσει του φύλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή».

Τα δικαιώματα των γυναικών αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η βία κατά των γυναικών συνιστά παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η βία κατά των γυναικών δεν περιορίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό ή οικονομικό σύστημα, αλλά είναι διαδεδομένη σε κάθε κοινωνία. Δε γνωρίζει διαχωριστικές γραμμές από πλευράς πλούτου, φυλής ή πολιτισμού. Οι δομές ισχύος στο εσωτερικό της κοινωνίας, οι οποίες διαιώνίζουν τη βία κατά των γυναικών είναι βαθιά ριζωμένες και αδιάλλακτες. Η βία, ως βίωμα ή απειλή, εμποδίζει τις γυναίκες σε όλον τον κόσμο να ασκήσουν και να απολαύσουν πλήρως τα δικαιώματά τους².

Το βαθύτερο αίτιο της βίας κατά των γυναικών βρίσκεται στις δυσμενείς διακρίσεις, οι οποίες αρνούνται στις γυναίκες την ισότητα με τους άνδρες σε όλους τους

¹ UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women. UN Doc. A/48/49 (1993): A/RES/48/104, παρ. 1.

² Βλ. και έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας “It’s in our hands: stop violence against women” (AI Index: ACT 77/001/2004, Μάρτιος 2004) και ελληνική περίληψη (www.amnesty.org.gr/actforwomen).

τομείς της ζωής. Η βία είναι ριζωμένη στις διακρίσεις και ταυτόχρονα εξυπηρετεί την ενίσχυση των διακρίσεων.

Η Διακήρυξη του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών αναγνωρίζει τη βία κατά των γυναικών ως *«έκφραση της ιστορικά εκπεφρασμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών»* και ότι *«η βία κατά των γυναικών συνιστά έναν από τους νευραλγικούς κοινωνικούς μηχανισμούς, μέσω των οποίων οι γυναίκες οδηγούνται σε υποδεέστερη θέση συγκριτικά με τους άνδρες»*.

Η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών δεν είναι ιδιωτική υπόθεση αλλά παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν συμβαίνει, τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η πλήρης απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών πραγματώνεται μόνον, όταν οι γυναίκες μπορούν να βρουν προστασία από την ενδοοικογενειακή βία.

Η βία στην οικογένεια, ή η ενδοοικογενειακή βία, θεωρείται βία λόγω φύλου,³ το οποίο σημαίνει ότι στρέφεται κατά των γυναικών ακριβώς επειδή είναι γυναίκες, ή ότι πλήττει τις γυναίκες κατά τρόπο δυσανάλογο.

Η βία στην οικογένεια είναι μία μορφή βίας, που δεσπόζει σε κάθε κοινωνία στον κόσμο. Όπως αναφέρει η Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ για τη Βία κατά των Γυναικών, τα Αίτια και τις Συνέπειές της, κα. Radhika Coomaraswamy:

«Αν σύμφωνα με το μύθο, η οικογένεια θεωρείται καταφύγιο γαλήνης και αρμονίας, η ενδοοικογενειακή βία συνιστά μία γνήσια αντίφαση και ανακολουθία. Η βία θρυμματίζει την ειρηνική εικόνα της οικογενειακής εστίας, της ασφάλειας, την οποία προσφέρει ο συγγενικός δεσμός. Πέραν τούτου, ο ύπουλος χαρακτήρας της ενδοοικογενειακής βίας έχει καταγραφεί σε πολλές χώρες και πολιτισμούς σε όλον τον κόσμο. Πρόκειται για φαινόμενο οικουμενικό.

Η ενδοοικογενειακή βία είναι βία, η οποία συμβαίνει εντός της ιδιωτικής σφαίρας, κυρίως μεταξύ ατόμων, που σχετίζονται μεταξύ τους με στενούς δεσμούς αίματος ή εξ αγχιστείας. Παρά την προφανή ουδετερότητα του όρου, η ενδοοικογενειακή βία σχεδόν πάντα συνιστά έγκλημα λόγω φύλου, που διαπράττεται από τους άνδρες εις βάρος των γυναικών. Όταν συμβαίνει το αντίθετο και οι γυναίκες αντιπιθθενται στους άρρενες συντρόφους τους, αυτά τα περιστατικά κατ' ελάχιστον επηρεάζουν τα

³ Ο όρος αυτός αντιστοιχεί στον αγγλικό όρο “gender-based”.

στατιστικά στοιχεία του έμφυλου χαρακτήρα της ενδοοικογενειακής βίας. Ούτως ή άλλως, αυτά τα περιστατικά συνήθως παρατηρούνται, όταν οι γυναίκες προσπαθούν να προστατεύσουν το εαυτό τους από τους συντρόφους τους, που τις κακοποιούν»⁴

Η Σύμβαση για την Κατάργηση Κάθε Μορφής Διάκρισης σε Βάρος των Γυναικών⁵ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW) ζητεί από τα Κράτη να «*υιοθετήσουν τα κατάλληλα νομοθετικά και άλλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και κυρώσεων όπου χρειάζεται, για την άρση όλων των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών*» (άρθρο 2β).

Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων Κατά των Γυναικών, το όργανο που παρακολουθεί την εφαρμογή της προαναφερθείσας Σύμβασης, καθόρισε με τη *Γενική Σύσταση Νο. 19* ότι η βία λόγω φύλου συνιστά διάκριση υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης.⁶

Τα Κράτη υποχρεούνται να παρέχουν προστασία στα θύματα της βίας κατά των γυναικών και να μην επιτρέπουν οι πράξεις βίας να διαπράττονται άνευ κολασμού, ανεξαρτήτως αν ο δράστης είναι κρατικός αξιωματούχος ή ιδιώτης. Η υποχρέωση των Κρατών να επιδεικνύουν την *δέουσα επιμέλεια* (due diligence) για την τιμωρία των πράξεων βίας εναντίον γυναικών από μη κρατικούς φορείς πηγάζει από πληθώρα διεθνών προτύπων.⁷ Σύμφωνα με την αρχή της δέουσας επιμέλειας, τα Κράτη έχουν την υποχρέωση να *σέβονται* τα ανθρώπινα δικαιώματα (δηλαδή να διασφαλίζουν ότι τα ίδια δεν τα παραβιάζουν), να *προστατεύουν* τα ανθρώπινα δικαιώματα (δηλαδή να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε τρίτοι να μην τα παραβιάζουν) και να *εκπληρώνουν* τα ανθρώπινα δικαιώματα (δηλαδή να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, οικονομικά, δικαστικά και προωθητικά μέτρα ώστε οι πολίτες τους να απολαμβάνουν τα δικαιώματα). Σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί υποχρέωση του Κράτους να καταπολεμήσει τη βία κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και αυτής που διαπράττεται από μη κρατικούς φορείς, για παράδειγμα μέσα στην οικογένεια.

Επίσης, σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Κατάργηση Κάθε Μορφής Διάκρισης σε Βάρος των Γυναικών, η νομοθεσία δεν πρέπει να κάνει διάκριση εις βάρος των

⁴ Έκθεση της Ειδικής Εισηγήτριας προς την 52η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (UN Doc. E/CN.4/1996/53)

⁵ Η Σύμβαση επικυρώθηκε από την Ελλάδα το 1983 (Ν. 1342/1983 ΦΕΚ Α' 39)

⁶ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, General Recommendation 19: Violence against women (11η Σύνοδος, 1992), U.N. Doc. A/47/38, 1 (1993) παρ. 7.

⁷ Βλ. σχετικά την έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας “Making Rights a Reality: the Duty of States to Address Violence Against Women” (AI Index: ACT 77/049/2004, Ιούνιος 2004).

γυναικών, και οι γυναίκες και οι άνδρες πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα από το νόμο.

Το άρθρο 5 της Σύμβασης, προβλέπει ότι τα Κράτη πρέπει να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε «να τροποποιηθούν τα σχέδια και τα πρότυπα κοινωνικοπολιτιστικής συμπεριφοράς του άνδρα και της γυναίκας με σκοπό να φτάσουν στην εξάλειψη των προκαταλήψεων και των εθιμικών ή κάθε άλλου τύπου συνηθειών που βασιζονται στην ιδέα της κατωτερότητας ή της ανωτερότητας του ενός ή του άλλου φύλου ή στην ιδέα ενός στερεότυπου ρόλου των ανδρών και των γυναικών».

Κριτική του νομοσχεδίου

Το Σχέδιο Νόμου «Για την Αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας», που συνυπογράφεται από τους Υπουργούς Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, παρουσιάστηκε την 1η Δεκεμβρίου 2005 σε εκδήλωση ενημέρωσης που διοργάνωσε η Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Η παρούσα κριτική της Διεθνούς Αμνηστίας έχει βασιστεί στο κείμενο του σχεδίου νόμου που διανεμήθηκε τότε.

Η Διεθνής Αμνηστία αναγνωρίζει ότι το υπό συζήτηση νομοσχέδιο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας έρχεται, έστω και με σοβαρές ελλείψεις, να καλύψει ένα νομοθετικό κενό, η ύπαρξη του οποίου εμπόδιζε πάρα πολλές γυναίκες από τα να ζητήσουν την προστασία της δικαιοσύνης και την τιμωρία των δραστών της ενδοοικογενειακής βίας για τη συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη.

Είναι θετικό ότι το νομοσχέδιο καλύπτει μερικώς τις περιπτώσεις της άσκησης βίας στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων πέραν των συζυγικών (βλ. όμως παρακάτω).

Επίσης, το νομοσχέδιο αναγνωρίζει το βιασμό εντός γάμου, κάτι που αποτελούσε επί σειρά ετών αίτημα πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων, της Διεθνούς Αμνηστίας συμπεριλαμβανομένης, αλλά και σύσταση διακυβερνητικών οργανισμών στους οποίους συμμετέχει η Ελλάδα.⁸

Είναι ακόμη θετικό ότι το νομοσχέδιο δεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία και αναγνωρίζει στο άρθρο 6 παρ. 3 την ιδιαίτερα ευάλωτη θέση των εγκύων, των παιδιών

⁸ Βλ. για παράδειγμα τη Σύσταση Rec(2002)5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των γυναικών από τη βία, παρ. 35.

και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ως αποδεκτών της βίας ή ως παρισταμένων σε πράξεις βίας. Είναι θετικό ότι προβλέπει ότι η βία παρουσία ενός τέτοιου προσώπου θεωρείται βαρύτερο αδίκημα – κάτι που δεν είναι συχνό στην ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Τέλος, θετικό σημείο του νομοσχεδίου είναι η απόρριψη της σωματικής βίας ως μέθοδο τιμωρίας ή σωφρονισμού ανηλίκων, κάτι που είναι σύμφωνο με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ωστόσο, η Διεθνής Αμνηστία επισημαίνει αρκετές ελλείψεις και αρνητικά σημεία, που παρατίθενται στις παραγράφους που ακολουθούν.

1. Παράλειψη αναφοράς στο σύνθετο πρόβλημα της «βίας κατά των γυναικών» και στα ανθρώπινα δικαιώματα

Το νομοσχέδιο δεν αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα και τη σοβαρότητα του προβλήματος της βίας κατά των γυναικών και δεν ασχολείται με τις ουσιώδεις αιτίες του. Στο νομοσχέδιο δεν εμφανίζεται καν ο όρος «βία κατά των γυναικών».

Δε γίνεται καμία αναφορά στην καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια, ούτε στις διαφυλικές σχέσεις στο πλαίσιο του στόχου για την ισότητα των δυο φύλων. Στο Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας που εργάστηκε για την προετοιμασία του νομοσχεδίου αναφέρεται ότι *«[σ]τις Εθνικές Προτεραιότητες Πολιτικής και Άξονες Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2004–2008, που υιοθετήθηκαν από την Κυβερνητική Επιτροπή στις 2.11.2004, η πρόληψη και καταπολέμηση της βίας με θύματα τις γυναίκες έχουν περιληφθεί ως ένας από τους ειδικούς άξονες δράσης [...]»*. Ωστόσο, δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι σχετικές συστάσεις της Ομάδας Εργασίας.

Μία σύγχρονη νομοθεσία θα πρέπει να αναγνωρίζει ότι η βία στην οικογένεια είναι έμφυλη, διότι στρέφεται πρωτίστως κατά των γυναικών και σχετίζεται με την ίδια την οργάνωση της κοινωνίας και τις σχέσεις ισχύος μεταξύ των δυο φύλων, διακρίνοντας διακρίσεις εις βάρος των γυναικών και αναπαράγοντας στερεότυπα. Αντιθέτως, κατά τη σύνταξη του εν λόγω νομοσχεδίου δεν έχουν ληφθεί υπ' όψιν τα πορίσματα πολύχρονων και εις βάθος επιστημονικών ερευνών για το φαινόμενο, ούτε όσα αναφέρουν τα διεθνή πρότυπα που παρατίθενται στην Εισαγωγή.

Η Διεθνής Αμνηστία πιστεύει ότι ο νόμος θα πρέπει να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην προστασία του θύματος και να είναι επικεντρωμένος σε αυτή. Στόχος οποιασδήποτε νομοθεσίας για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας θα πρέπει

να είναι η προστασία των μελών της οικογένειας από τις πράξεις ή τις απειλές βίας και όχι η με κάθε τρόπο προστασία του θεσμού της οικογένειας.

Το νομοσχέδιο θα πρέπει, επιπλέον, να αναγνωρίζει ότι η βία κατά των γυναικών συνιστά παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών, γιατί όταν διαπράττεται, οι γυναίκες δεν απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους και δεν αναπτύσσονται πλήρως ως προσωπικότητες.

2. Ανεπαρκής ορισμός της «βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας»

Το νομοσχέδιο θα πρέπει να ορίζει με σαφήνεια τι συνιστά «άσκηση βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας» (όρος που αναφέρεται στο άρθρο 2 και δεν ορίζεται πουθενά στο κείμενο του νόμου), ώστε να μην υπάρχουν περιθώρια ατιμωρησίας. Υπενθυμίζεται ότι η Διακήρυξη των Η.Ε. για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών ορίζει ως *βία κατά των γυναικών*: «κάθε πράξη βίας βάσει του φύλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαιρέτης στέρησης της ελευθερίας είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή».

3. Μερική αντιμετώπιση του ζητήματος

Στόχος της νομοθεσίας θα πρέπει να είναι, πέραν του κολασμού των πράξεων βίας, και η πρόληψη, η αποκατάσταση των θυμάτων, η προστασία των μαρτύρων, η εξάλειψη οποιουδήποτε στερεοτύπου για τους ρόλους ανδρών και γυναικών σε όλες τις βαθμίδες και σε όλες τις μορφές της εκπαίδευσης, και την ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω ενημερωτικών εκστρατειών.

Βασική παράλειψη του νομοσχεδίου είναι ότι εξαιρεί ορισμένες μορφές βίας, υπάγοντάς τις στην κείμενη νομοθεσία και επεμβαίνει μερικώς, ώστε να τιμωρήσει τις «σοβαρότερες και απεχθέστερες μορφές βίας» (όπως αναφέρεται στην παρ. 2 της Αιτιολογικής Έκθεσης). Με τον τρόπο αυτό δεν δίδεται η αρμόζουσα βαρύτητα σε όλες ανεξαιρέτως τις εκφάνσεις της ενδοοικογενειακής βίας (λεκτική, ψυχολογική, σωματική, σεξουαλική), η οποία για την ευρωπαϊκή νομοθεσία τιμωρείται ως βαρύτερο αδίκημα από τα συνήθη ποινικά.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας προϋποθέτει ένα πολυεπίπεδο σύστημα δομών (σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο) για την υποδοχή των θυμάτων, την ψυχολογική, υλική, ηθική και νομική στήριξή τους, τη φιλοξενία σε ξενώνες, την προστασία ανηλίκων, την προστασία των μαρτύρων, την ενημέρωση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες, που τους παρέχονται και για την προστασία τους από τους δράστες, καθώς και για τα θεραπευτικά προγράμματα των τελευταίων, τα οποία μπορεί να λειτουργούν συμπληρωματικά στις ποινές φυλάκισης.

Η αποδοτική λειτουργία των ανωτέρω δομών προϋποθέτει υποχρεωτικά την κατάλληλη εκπαίδευση όλων των δημοσίων λειτουργών, οι οποίοι καλούνται να αντιμετωπίσουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (αστυνομικοί, νοσηλευτικό και ιατρικό προσωπικό, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, δικαστικοί λειτουργοί, εισαγγελείς) και οι οποίοι θα πρέπει να είναι σε θέση να ενημερώνουν επαρκώς και άμεσα τα θύματα για τους υφιστάμενους μηχανισμούς αρωγής τους (ξενώνες, καθώς και ηθική, ψυχολογική, υλική και νομική στήριξη, προστασία από το δράστη), προκειμένου τα τελευταία να λάβουν την κατάλληλη κατά περίπτωση αρωγή.

Θα πρέπει να προβλέπεται πώς οι υφιστάμενες ανισότητες των δύο φύλων επηρεάζουν και δυσχεραίνουν την αναζήτηση βοήθειας από τις γυναίκες, καθώς και το πώς αυτές διαμορφώνουν τη συμπεριφορά των λειτουργών στους οποίους οι γυναίκες θα προστρέχουν.

Επίσης, θα ήταν ορθό να προβλέπεται διευκόλυνση και επιτάχυνση δικαστικών διαδικασιών και δημιουργία ειδικού σώματος δικαστών, οι οποίοι θα έχουν την κατάλληλη κατάρτιση, ώστε να μπορούν να εκδικάζουν υποθέσεις που αφορούν ενδοοικογενειακή βία και διακρίσεις λόγω φύλου. Αυτά τα μέτρα θα πρέπει να εξεταστούν ενδελεχώς και με γνώμονα πάντα την προστασία του θύματος.

Τέλος, υπέρ της αποτελεσματικότητας της αντιμετώπισης του φαινομένου θα λειτουργούσε η σύσταση ενός συντονιστικού φορέα, ο οποίος θα έχει την ευθύνη για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία των δομών για την ενδοοικογενειακή βία (σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο και σε συνεργασία με ΜΚΟ), θα παρακολουθεί, θα αξιολογεί, θα βελτιώνει την προσέγγιση που ακολουθείται και θα συντάσσει σχετικές εκθέσεις.

4. Ποινική διαμεσολάβηση

Το νομοσχέδιο εισάγει για πρώτη φορά στο ελληνικό νομικό σύστημα το θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης για την αντιμετώπιση υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας.

Σε ορισμένες χώρες της Ε.Ε., όπως π.χ. η Γαλλία, ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης υπήρχε πριν την εισαγωγή νομοθεσίας για την ειδική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει στην Ελλάδα. Υπάρχει ο κίνδυνος η ενδοοικογενειακή βία να αντιμετωπίζεται ως λιγότερο σοβαρό αδίκημα αν η ενδοοικογενειακή βία είναι το μόνο αδίκημα για το οποίο ακολουθείται ποινική διαμεσολάβηση και θεραπεία του δράστη.

Η Διεθνής Αμνηστία δεν αντιτίθεται στην ύπαρξη, ως τέτοιου, ενός θεσμού ποινικής διαμεσολάβησης στο νομικό σύστημα μιας χώρας. Ωστόσο, η οργάνωση εκφράζει σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με το κατά πόσον η ποινική διαμεσολάβηση είναι κατάλληλο μέτρο για την αντιμετώπιση υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Άλλα μέτρα, όπως η υπενθύμιση του νόμου στο δράστη, η γρήγορη διενέργεια κοινωνικής έρευνας (σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούν στην οικογένεια), η απομάκρυνση του βίαιου συντρόφου από το σπίτι, ή και η επιβολή στον δράστη πράξεων βίας να υποβληθεί σε θεραπεία, είναι μέτρα πιο κατάλληλα και θα πρέπει να προτιμώνται.

Η εφαρμογή ποινικής διαμεσολάβησης προϋποθέτει ότι τα δύο μέρη έχουν την ίδια αυτονομία, την ίδια ελευθερία να εκφράσουν τη βούλησή τους. Ωστόσο, στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, οι γυναίκες συνήθως υποβάλλονται σε ένα σύστημα ελέγχου που μειώνει τη δυνατότητά τους να εκφραστούν ελεύθερα.

Συστάσεις

Η Διεθνής Αμνηστία προτείνει συνολική βελτίωση της νομοθεσίας με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις και ειδικότερα τις εξής αλλαγές στο εν λόγω νομοσχέδιο:

1. Στο άρθρο 1 να υπάρξει πρόβλεψη για τους εν γένει συντρόφους, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για μονίμους ή όχι, για διαζευγμένα ζευγάρια ή για συζύγους εκ των οποίων ο ένας έχει εγκαταλείψει την οικογενειακή εστία.
2. Στο άρθρο 2, θα πρέπει να οριστεί με σαφήνεια ο όρος «άσκηση βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας», σύμφωνα με διεθνή πρότυπα, όπως προαναφέρθηκε.

3. Το άρθρο 4 θα πρέπει να αναδιατυπωθεί ώστε να συμπεριλαμβάνονται πράξεις σωματικής βίας εις βάρος ανηλίκων και για λόγους άλλους πλην του σωφρονισμού, όπως π.χ. ως μέθοδος να βλαφθεί η μητέρα ανήλικου τέκνου, να επιβεβαιωθεί η εξουσία του πατέρα ή της μητέρας σε αυτό, ή για άλλους λόγους κακοποίησης.
4. Στο άρθρο 7 αναφέρεται ότι *«τιμωρείται το μέλος της οικογένειας, που εξαναγκάζει άλλο μέλος, κάνοντας χρήση βίας σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται»*. Η Διεθνής Αμνηστία θεωρεί ότι θα πρέπει να αντικατασταθεί η διατύπωση *«χωρίς το θύμα να υποχρεούται»* με τη διατύπωση *«χωρίς τη συναίνεση του θύματος»*. Διαφορετικά, υπάρχει κίνδυνος να υποστηριχθεί ότι η εντός γάμου συνουσία είναι υποχρέωση των συζύγων, πράγμα που θα είχε ως αποτέλεσμα ατιμωρησία σε περιπτώσεις βιασμού εντός του γάμου. Εξάλλου η διατύπωση *«χωρίς τη συναίνεση του θύματος»* είναι αυτή που ακολουθείται στα σχετικά διεθνή πρότυπα.
5. Στο άρθρο 9 θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι θα συμπεριλαμβάνεται η έννοια της σωματικής και πνευματικής αξιοπρέπειας του θύματος, η οποία δεν σχετίζεται απαραίτητως με τη «γενετήσια ζωή» του θύματος.
6. Στο άρθρο 10, θα πρέπει να απαλειφθεί ο όρος «συμβουλευτικός». Ο νόμος θα πρέπει να τονίζει ότι η βία στην οικογένεια είναι ποινικό αδίκημα και όχι μια ψυχολογική δυσκολία του θύτη.
7. Το νομοσχέδιο δεν παρέχει προστασία στα θύματα κατά τη διάρκεια του προγράμματος θεραπείας που ακολουθεί ο θύτης. Η Διεθνής Αμνηστία συνιστά να παρέχει ο νόμος τη δυνατότητα να επιβάλλονται περιοριστικοί όροι ή να απομακρύνεται το πρόσωπο που διέπραξε ενδοοικογενειακή βία από την οικογενειακή εστία, ή να του απαγορεύεται να προσεγγίζει τον τόπο κατοικίας του θύματος, το χώρο εργασίας του, τα σχολεία των παιδιών, τους ξενώνες κλπ. Η Διεθνής Αμνηστία πιστεύει ότι η δυνατότητα επιβολής περιοριστικών όρων θα πρέπει να είναι πάντοτε διαθέσιμη.
8. Στο άρθρο 12 παρ. 4, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η ύπαρξη νομικής αρωγής, δωρεάν εφόσον χρειάζεται, που να είναι διαθέσιμη για τη νομική εκπροσώπηση του θύματος. Η νομική αρωγή θα πρέπει να είναι διαθέσιμη στα καταφύγια. Επίσης θα πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού.

9. Η Διεθνής Αμνηστία προτείνει να προβλεφθεί η δυνατότητα παράστασης πολιτικής αγωγής από ΜΚΟ σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.
10. Το Κράτος έχει την υποχρέωση να επιδεικνύει τη δέουσα επιμέλεια και να επιδιώκει τη δίωξη και τιμωρία των υπαίτιων για ενδοοικογενειακή βία. Γι' αυτό, η Διεθνής Αμνηστία συνιστά να γίνεται σαφές στο νόμο ότι ο φόβος ή η απροθυμία του θύματος να υποβάλει μήνυση δεν θα αποτελούν εμπόδιο στη δίωξη του δράστη. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να προβλέπεται πλήρης και αποτελεσματική προστασία των θυμάτων και των μαρτύρων καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας.
11. Η Διεθνής Αμνηστία θεωρεί ότι η *επανόρθωση* σε μια υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας θα πρέπει να περιλαμβάνει την άμεση, αποτελεσματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη διερεύνηση και δίωξη σύμφωνα με τα πρότυπα για τις έντιμες δίκες, την εξασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, την αποζημίωση για σωματική και ψυχολογική βλάβη, την αποκατάσταση (ιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες), την ικανοποίηση (π.χ. τον τερματισμό διαρκών παραβιάσεων) και εγγυήσεις για τη μη επανάληψη (π.χ. εξασφαλίζοντας ότι τα θύματα και οι μάρτυρες θα έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στις υπηρεσίες). Αν η ποινική διαμεσολάβηση κατά το άρθρο 11 επαναφέρει το θύμα στην προηγούμενη κατάσταση αποκαθιστώντας την οικογενειακή ζωή, τότε το δικαίωμα επανόρθωσης θα έχει ικανοποιηθεί. Ωστόσο, τα δικαιώματα του θύματος σε άλλες μορφές επανόρθωσης, όπως π.χ. η αποζημίωση και η ιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες, δεν θα πρέπει να μην του αναγνωριστούν επειδή ο θύτης ξεκίνησε πρόγραμμα θεραπείας κατά το άρθρο 11.
12. Η Διεθνής Αμνηστία σχολιάζει θετικά το εύρος των τοποθεσιών, που καλύπτονται από την επιβολή περιοριστικών όρων στο άρθρο 15 του νομοσχεδίου. Ωστόσο, η οργάνωση συνιστά να προβλέπεται και η δυνατότητα προληπτικών περιοριστικών όρων όταν έχουν διατυπωθεί απειλές βίας αλλά πριν προκληθεί σωματική βλάβη. Η επανόρθωση που προβλέπεται στο άρθρο 15 θα πρέπει να είναι προσβάσιμη, άμεση, αποτελεσματική και εφαρμόσιμη, και τα θύματα θα πρέπει να έχουν επίσης πρόσβαση σε ξενώνες και μακροπρόθεσμες λύσεις για την κατοικία τους. Θα πρέπει, τέλος, να μπορούν να επιβληθούν περιοριστικοί όροι με μόνιμο χαρακτήρα.
13. Η Διεθνής Αμνηστία καλωσορίζει την πρόβλεψη ότι οι ιατρικές-κοινωνικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες οικονομικής αρωγής των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας θα έχουν θεσμοθετημένη μορφή. Επιπλέον, η οργάνωση συνιστά να

παρασχεθεί ειδική εκπαίδευση στους αστυνομικούς σχετικά με τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, καθώς εκείνοι θα αντιμετωπίζουν τα θύματα και τους μάρτυρες σε τέτοιες υποθέσεις, ώστε να γνωρίζουν πώς να καθοδηγούν τα θύματα και να τα παραπέμπουν στις ειδικευμένες υπηρεσίες αρωγής.

14. Είναι θετικό το μέτρο εγρήγορης των εκπαιδευτικών για διαπίστωση περιστατικών βίας. Θα πρέπει όμως να συμπληρωθεί με ειδικά μέτρα κατάρτισης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών στα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των δυο φύλων. Επιπροσθέτως είναι απαραίτητο υλοποιηθεί η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία και να αναθεωρηθούν τα διδακτικά εγχειρίδια υπό το πρίσμα της ισότητας των δύο φύλων.
15. Θα πρέπει να προβλέπεται ειδικό κονδύλιο από τον κρατικό προϋπολογισμό για τη υλοποίηση των απαραίτητων δράσεων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών στην οικογένεια.

Ελληνικό Τμήμα, Σίνα 30, 106 72 Αθήνα, τηλ. 210-3631532, φαξ 210-3638016

Website: <http://www.amnesty.org.gr/>, email: info@amnesty.org.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; 210 7233216;

φαξ: 210 7233217; e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

Βασικές παρατηρήσεις της Προέδρου της ΕΕΔΑ
Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου,
επί του νομοσχεδίου «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας»

1. Το Σχέδιο πουθενά, ούτε καν στην Εισηγητική Έκθεση, δεν θίγει την ουσία του προβλήματος (βία κατά των γυναικών) ούτε τη ρίζα του (ρόλος αφέντη άντρα – ρόλος υποτακτικής γυναίκας, ο άντρας σωφρονιστής συζύγου και παιδιών).

Γι' αυτό δεν αποτελεί ρύθμιση του θέματος. Είναι ξένο προς την ουσία του φαινομένου και δεν πλήττει την αιτία του.

2. Οι πράξεις που τιμωρεί, τιμωρούνται ήδη από τον Π.Κ. Πλην μιας: του βιασμού στα πλαίσια του γάμου. Μερικές τιμωρούνται απλώς αυστηρότερα με το νομοσχέδιο, ενώ άλλες, που χαρακτηρίζονται ελαφρότερες (π.χ. ελαφρές σωματικές βλάβες) δεν διέπονται καν από το νομοσχέδιο. Ωστόσο μπορεί, να είναι άκρως κλονιστικές της έγγαμης συμβίωσης και να την καθιστούν αφόρητη για τη γυναίκα (π.χ. χαστούκια). Επί πλέον θα δημιουργηθεί σύγχυση ποιες ακριβώς πράξεις θα εξακολουθούν να ρυθμίζονται από τον Π.Κ. και ποιες από το νέο νόμο.

Ως εκ περισσού υπενθυμίζεται ότι είναι γνωστό πως η απλή πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής δεν αρκεί για την κατάπαυση φαινομένων κοινωνικών που αποτελούν ζωντανά κατάλοιπα εσφαλμένων νοοτροπιών, καταλυτικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος ορισμένων κοινωνικών κατηγοριών. Τέτοιο φαινόμενο είναι και η βία κατά των γυναικών, κατάλοιπο της προκατάληψης για τους άνισους – σε βάρος των γυναικών – ρόλους των δύο φύλων.

3. Η σχετική τιμωρητική νομοθεσία που υπάρχει, είναι ουδέτερη από άποψη φύλου. Συνεπώς καλύπτει δράστες και θύματα και των δύο φύλων, όπως και το εν λόγω νομοσχέδιο. Το πρόβλημα είναι ποια είναι η αιτία που κατά κανόνα ο δράστης μένει

ατιμώρητος όταν το θύμα είναι η σύζυγος και δράστης ο σύζυγος ή σύντροφός της. Ποιο αναλυτικά: πρώτα, τι είναι εκείνο που σταματά τις γυναίκες-θύματα να καταγγείλουν τις σχετικές σε βάρος τους βίαιες πράξεις του συζύγου; ύστερα, τι κάνει τις αστυνομικές αρχές συχνά να μη δίνουν συνέχεια στις λίγες, σχετικά, καταγγελίες γυναικών-θυμάτων; τέλος, τι επηρεάζει τις δικαστικές αρχές να κρίνουν συχνά με δυο μέτρα και δυο σταθμά αν το θύμα είναι ο άντρας ή αν είναι η γυναίκα;

Το πρόβλημα λοιπόν είναι: πως και με τι μέτρα πρέπει να αντιδράσουμε για την κατάργηση αυτής της αναποτελεσματικής αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών; παρά την ύπαρξη ποινικής νομοθεσίας που δεν κάνει διάκριση φύλου; Με μια ίδιου τύπου νομοθεσία; ή με την εξουδετέρωση των κοινωνικών αιτιών που προκαλούν αυτή την αναποτελεσματικότητα του νόμου σε βάρος των γυναικών;

4. Δεν ιδρύονται θεσμοί ειδικοί που απαιτούνται για τη λύση του προβλήματος όπως αυτό πράγματι εμφανίζεται στην κοινωνία. Ιδίως άνεργες γυναίκες με παιδιά έχουν ανάγκη αποτελεσματικής υποστήριξης για να ξεφύγουν από την εξευτελιστική και οδυνηρή ατμόσφαιρα της οικογένειας, που όχι σπάνια καταλήγει σε ανθρωποκτονία της κακοποιημένης, κάποτε δε του θύτη. Επί πλέον, πάντοτε έχει και περισσότερο ή λιγότερο κακό αντίχτυπο στην εξέλιξη των παιδιών.

Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης όπως προβλέπεται από το νομοσχέδιο είναι αφ' ενός αμφίβολης συνταγματικότητας και αφ'ετέρου πιθανότατης αναποτελεσματικότητας.

5. Η αστυνομία και ο Εισαγγελέας παραμένουν οι κύριοι ρυθμιστές της προδικαστικής φάσης ενώ έχουν ήδη αποδειχθεί ακατάλληλοι. Ιδίως οι αστυνομικοί αδιαφορούν ή και διασκεδάζουν με τις καταγγελίες των γυναικών, συχνά οπαδοί της αντίληψης περί ανδρικής εξουσίας στο σπίτι. Πουθενά ούτε ο νόμος ούτε καν η Αιτιολογική Έκθεση δεν βάλλει κατά της αντίληψης αυτής.

Αλλά ούτε και θεσπίζει ως κύριο εξωδικαστικό αρμόδιο θεσμό για παρέμβαση, συμπαράσταση και πιθανή διευθέτηση του σχετικού προβλήματος ένα ειδικό σώμα οικογενειακών κοινωνικών λειτουργιών.

6. Μετά την από 23 Ιουνίου 2005 μελέτη-εισήγηση της νομικής επιτροπής του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας που απεστάλη στη Γ. Γραμματέα Ισότητας, είναι αδικαιολόγητη η προβαλλόμενη από το νομοσχέδιο 'ρύθμιση' η οποία ουσιαστικά δεν ρυθμίζει το θέμα, ενώ θα μπορούσε η Πολιτεία και θα έπρεπε εφ' όσον χρησιμοποιεί

ένα ευρύ ειδικό νομοθέτημα, να προβεί σε ολική ουσιαστική ρύθμιση του φοβερού αυτού προβλήματος που αφορά το 1/5 ως 1/4 – σε μερικές περιοχές μέχρι και το 1/2 – των οικογενειών του κόσμου.

7. Τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι δε θεωρούμε αναγκαία τη συμπληρωματική νομοθετική ρύθμιση του θέματος. Αλλά εμπνευσμένη από άλλο πνεύμα και από συνολική, δηλαδή, διττή, άποψη: ποινική, κυρίως καθιερώνοντας ως επιβαρυντική περίπτωση των σχετικών πράξεων βίας κάθε μορφής που προβλέπει ο Π.Κ. και όσες προστεθούν με το νέο νόμο το γεγονός ότι διαπράχθηκαν ενδοοικογενειακά ως κοινωνικό πρόβλημα η λύση του οποίου θα καταστήσει τις ποινικές διατάξεις αποτελεσματικές, ενώ θα είναι αναποτελεσματικές εφ' όσον δεν αντιμετωπισθεί σωστά και αυτό.

Αθήνα, 16 Ιανουαρίου 2006

Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Πρόεδρος της ΕΕΔΑ